VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMIE A MANAGEMENTU
Nárožní 2600/9a, 158 00 Praha 5

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vysoká škola ekonomie a managementu
info@vsem.cz / www.vsem.cz

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMIE A MANAGEMENTU

Nárožní 2600/9a, 158 00 Praha 5

NÁZEV BAKALÁŘSKÉ PRÁCE/TITLE OF THESIS
Vliv inflace na mzdy, platy a důchody v ČR/The impact of inflation on wages, salaries, and pensions in the Czech Republic

TERMÍN UKONČENÍ STUDIA A OBHAJOBA (MĚSÍC/ROK)
Červen/2024

JMÉNO A PŘÍJMENÍ STUDENTA / STUDIJNÍ SKUPINA
Alena Vodičková KEMBC05

JMÉNO VEDOUCÍHO BAKALÁŘSKÉ PRÁCE
Ing. Kamila Veselá, Ph.D., MBA

PROHLÁŠENÍ STUDENTA
Odevzdáním této práce prohlašuji, že jsem zadanou bakalářskou práci na uvedené téma vypracoval/a samostatně a že jsem ke zpracování této bakalářské práce použil/a pouze literární prameny v práci uvedené. Jsem si vědom/a skutečnosti, že tato práce bude v souladu s § 47b zák. o vysokých školách zveřejněna, a souhlasím s tím, aby k takovému zveřejnění bez ohledu na výsledek obhajoby práce došlo. Prohlašuji, že informace, které jsem v práci užil/a, pocházejí z legálních zdrojů, tj. že zejména nejde o předmět státního, služebního či obchodního tajemství či o jiné důvěrné informace, k jejichž použití v práci, popř., k jejichž následné publikaci v souvislosti s předpokládanou veřejnou prezentací práce, nemám potřebné oprávnění. Datum a místo: 30.4.2024, Strážný

PODĚKOVÁNÍ
Rád/a bych tímto poděkoval/-a vedoucímu bakalářské práce za metodické vedení a odborné konzultace, které mi poskytl/a při zpracování mé bakalářské práce.

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMIE A MANAGEMENTU

Nárožní 2600/9a, 158 00 Praha 5

SOUHRN

1. Cíl práce:

Cílem písemné práce na téma "vliv inflace na mzdy, platy a důchody" je zkoumat a analyzovat dopady inflace na výši mezd, platů a důchodů. To zahrnuje studium mechanismů, prostřednictvím kterých inflace ovlivňuje kupní sílu peněz, a jak tyto změny ovlivňují životní úroveň jednotlivců a domácností. Důraz bude kladen na to, jak inflace ovlivňuje reálnou hodnotu příjmů pracujících a důchodců, a jakým způsobem se promítá do jejich schopnosti pokrýt běžné náklady a udržet si standard života. Důležitou součástí práce bude také zhodnocení možných strategií, jak se vyrovnat s inflací a minimalizovat její negativní dopady na příjmy a životní úroveň jednotlivců.

2. Výzkumné metody:

Výzkumné metody v práci o vlivu inflace na mzdy, platy a důchody zahrnují analýzu dat, literární přehled, kvalitativní výzkum a komparativní analýzu. Analýza dat zkoumá kvantitativní informace o inflaci a mzdách z různých zdrojů. Literární přehled se zaměřuje na existující vědeckou literaturu o tématu. Kvalitativní výzkum získává hlubší pochopení subjektivního vnímání vlivu inflace. Komparativní analýza porovnává reakce na inflaci v různých zemích.

3. Výsledky výzkumu/práce:

Výsledky práce zabývající se vlivem inflace na mzdy, platy a důchody zahrnují identifikaci vzájemného vztahu mezi inflací a změnami v mzdách, platech a důchodech. Dále je provedena analýza dopadu inflace na kupní sílu mezd a důchodů v různých obdobích. Práce také hodnotí účinky inflace na životní úroveň lidí v důchodovém věku a pracující populace. Kromě toho se zkoumají strategie a politiky, které mohou být použity k minimalizaci negativních dopadů inflace na mzdy a důchody. Nakonec je diskutováno, jak vlády a centrální banky reagují na inflační tlaky a jaká opatření přijímají k ochraně reálné hodnoty mezd a důchodů.

4. Závěry a doporučení:

Závěry a doporučení práce zabývající se vlivem inflace na mzdy, důchody a platy zdůrazňují několik klíčových bodů. Za prvé je zřejmé, že inflace vyvíjí významný tlak na kupní sílu mezd, důchodů a platů, což vede ke snížení reálných příjmů pro pracující i důchodce. Za druhé jsou klíčové politiky zaměřené na zmírnění nepříznivých dopadů inflace na tyto zdroje příjmů, včetně úprav mechanismů indexace důchodů a implementace strategií zvyšování mezd, které předčí inflaci. Kromě toho práce zdůrazňuje důležitost zvýšení finanční gramotnosti mezi pracujícími a důchodci, aby lépe spravovali své finance v inflačním prostředí. Dále se práce zmiňuje o důležitosti prioritních opatření k stabilizaci cen a zajištění ekonomické stability s cílem minimalizovat dopad inflace na příjmy. Nakonec práce navrhuje podporu dialogu mezi vládou, zaměstnavateli a zástupci pracujících na vypracování komplexních strategií pro řešení výzev, které inflace představuje pro mzdy, důchody a platy.

KLÍČOVÁ SLOVA

Inflace, mzdy, důchody, platy

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMIE A MANAGEMENTU

Nárožní 2600/9a, 158 00 Praha 5

SUMMARY

1. Main objective:

The aim of the written work on the topic "The Impact of Inflation on Wages, Salaries, and Pensions" is to examine and analyze the effects of inflation on the level of wages, salaries, and pensions. This includes studying the mechanisms through which inflation affects the purchasing power of money and how these changes influence the living standards of individuals and households. Emphasis will be placed on how inflation affects the real value of workers' incomes and retirees' pensions, and how it reflects on their ability to cover living expenses and maintain their standard of living. An important part of the work will also involve evaluating possible strategies to cope with inflation and minimize its negative impacts on incomes and living standards.

2. Research methods:

Research methods in the paper on the impact of inflation on wages, salaries, and pensions include data analysis, literature review, qualitative research, and comparative analysis. Data analysis examines quantitative information on inflation and wages from various sources. Literature review focuses on existing scientific literature on the topic. Qualitative research obtains a deeper understanding of the subjective perception of the impact of inflation. Comparative analysis compares reactions to inflation in different countries.

3. Result of research:

The results of the paper on the impact of inflation on wages, pensions, and salaries include identifying the relationship between inflation and changes in wages, salaries, and pensions. Furthermore, an analysis of the effects of inflation on the purchasing power of wages and pensions in different periods is conducted. The paper also evaluates the impact of inflation on the standard of living of retirees and the working population. Additionally, strategies and policies that can be used to minimize the negative effects of inflation on wages and pensions are examined. Finally, the discussion focuses on how governments and central banks respond to inflationary pressures and what measures they take to protect the real value of wages and pensions.

4. Conclusions and recommendation:

The conclusions and recommendations of the paper on the impact of inflation on wages, pensions, and salaries emphasize several key points. Firstly, it is evident that inflation exerts significant pressure on the purchasing power of wages, pensions, and salaries, leading to a decline in real income for workers and retirees. Secondly, policies aimed at mitigating the adverse effects of inflation on these income sources are crucial, including adjusting pension indexing mechanisms and implementing wage increase strategies that outpace inflation. Additionally, the paper highlights the importance of enhancing financial literacy among workers and retirees to better manage their finances in inflationary environments. Furthermore, policymakers should prioritize measures to stabilize prices and ensure economic stability to minimize the impact of inflation on incomes. Finally, the paper suggests fostering dialogue between government, employers, and workers' representatives to develop comprehensive strategies for addressing the challenges posed by inflation on wages, pensions, and salaries.

KEYWORDS

Inflation, wages, pensions, slalries

JEL CLASSIFICATION

E24, E27, E31, E37, E42, E47, E58

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMIE A MANAGEMENTU

Nárožní 2600/9a, 158 00 Praha 5

Vysoká škola ekonomie a managementu
Nárožní 2600/9a, 158 00 Praha 5

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Jméno a příjmení:	Alena Vodičková
Studijní program:	Ekonomika a management (Bc.)
Studijní skupina:	KEMBC05
Téma BP:	Vliv inflace na mzdy, platy a důchody v ČR
Zásady pro vypracování (stručná osnova práce):	1 Úvod 2 Teoreticko-metodologická část Inflace a její měření, mzdy a platy, přerozdělování a důchodová politika, valorizace, odlišnosti v adaptaci na inflační vývoj, metodika práce 3 Praktická část Vývoj mezd, platů a důchodů vlivem inflace (v nominálním i reálném vyjádření), reakce státu na změny inflace 4 Závěr
Seznam literatury: (alespoň 4 zdroje)	• GOODWIN, N. et al. *Macroeconomics in context.* New York: Routledge, 2022. ISNB 9781032170374. • HECZKO, S. et al. *Ekonomika a společnost 4.0*. Ostrava: Key Publishing, 2020. 205 s. ISBN 978-80-7418-338-6. • PROCHÁZKOVÁ, C., PUSTOVALOVÁ, A., PROCHÁZKA, D. Elasticity of Substitution in the Manufacturing Sector in the Czech Republic. *Politická ekonomie,* 2021, vol. 69, no. 4, p. 435-456. ISSN 0032-3233. • STROUKAL, D. *Ekonomické bubliny. Kdo je nafukuje, proč praskají a jak v další krizi neztratit vše*. Praha: Grada Publishing, 2019. 240 s. ISBN 978-80-271-2194-6.
Harmonogram:	• Zpracování cílů a metodiky do 15.02.2024 • Zpracování teoretické části do 15.03.2024 • Zpracování výsledků do 15.04.2024 • Finální verze do 01.05.2024
Vedoucí práce:	Ing. Kamila Veselá, Ph.D., MBA

prof. Ing. Milan Žák, CSc.
rektor

V Praze dne 23.01.2024

Prof. Ing. Milan Žák CSc.

Digitálně podepsal Prof. Ing. Milan Žák CSc.
DN: cn=Prof. Ing. Milan Žák CSc., c=CZ, o=Vysoká škola ekonomie a managementu, a.s., givenName=Milan, sn=Žák, serialNumber=ICA - 10393535
Datum: 2024.01.23 14:01:01 +01'00'

Obsah

1 Úvod 1
2 Teoreticko-metodologická část práce 2
2.1 Inflace 2
2.1.1 Definice inflace 2
2.1.2 Měření inflace 3
2.1.3 Typy inflace 5
2.1.4 Příčiny inflace 6
2.1.5 Důsledky inflace 9
2.1.6 Okamžiky novodobé historie spojené s vysokou inflací 11
2.2 Trh práce, mzdy a platy ve vztahu k inflaci 16
2.2.1 Trh práce 16
2.2.2 Mzdy a platy 19
2.3 Přerozdělování a důchodová politika 23
2.3.1 Stárnutí světové populace a jeho vliv na ekonomiku 23
2.3.2 Důchod a důchodová politika 27
2.3.3 Vliv inflace na výši důchodů 30
2.3.4 Valorizace a její role v ekonomice 31
2.4 Metodika práce 32
3 Analytická část práce 34
2.5 Vývoj mezd, platů a důchodů vlivem inflace 34
2.6 Reakce státu a ČNB na inflaci 38
4 Závěr 42
Literatura 43

Seznam zkratek

CPI z angl. *Consumer price index*

ČNB *Česká národní banka*

HDP *Hrubý domácí produkt*

MFČR *Ministerstvo financí České republiky*

ISPV *Informační systém průměrného výdělku*

EU *evropská unie*

Seznam obrázků

Obrázek 1: Inflace tažená poptávkou……...7
Obrázek 2: Inflace tažená náklady……...8
Obrázek 3: Vývoj na trhu práce. ……17
Obrázek 4: Jednotlivé složky mezd a platů. ……..22
Obrázek 5: Světové tempo růstu populace……25
Obrázek 6: Lorenzova křivka. ……...30

Seznam grafů

Graf 1 Deflátor HDP v 12 kvartálech (v procentech)……...4
Graf 2: Vývoj průměrné měsíční mzdy v České republice…..……...23
Graf 3: průměrná roční míra inflace. ……35
Graf 4: měsíční vývoj meziročního indexu spotřebitelských cen……...36
Graf 5: Průměrná měsíční mzda – čtvrtletní údaje……..……..36
Graf 6: Vývoj průměrné hrubé měsíční mzdy na přepočtené počty zaměstnanců – čtvrtletní údaje……..37
Graf 7: Distribuce mzdového růstu ve firmách se posouvá k vyšším hodnotám……37
Graf 8: Průměrná výše starobního důchodu v ČR……..38

1 Úvod

I když je snadné měřit cenové změny jednotlivých produktů v průběhu času, lidské potřeby přesahují jeden nebo dva produkty. Občané potřebují velký a diverzifikovaný soubor produktů a současně i celou řadu služeb, aby mohli žít pohodlný život. Jednat se může o komodity, jako jsou potraviny, energie, suroviny, palivo, veřejné služby (elektřina a doprava), ale také služby, jako je zdravotnictví nebo zábava.

Cílem inflace je měřit celkový dopad změn cen u diverzifikovaného souboru produktů a služeb. Umožňuje jednohodnotové vyjádření nárůstu cenové hladiny zboží a služeb v ekonomice za určitou dobu. Konkrétně měří, o jakou částku zdražil soubor zboží a služeb za určité období, obvykle za rok. Inflace představuje jedno z nejznámějších a nejčastěji debatovaných témat v rámci ekonomie. Inflace uvrhla již mnoho světových země do dlouhých období nestability. Politici vyhrávali volby díky svým slibům, že budou bojovat s inflací, ale poté, co tak neudělali, ztratili svoji moc. Inflace byla dokonce ve Spojených státech prohlášena za veřejného nepřítele č. 1, konkrétně prezidentem Geraldem Fordem v roce 1974.

Pokud dochází k nárůstu cen, znamená to, že za jednu jednotku peněz je možné si koupit méně zboží a služeb. Taková ztráta kupní síly má dopad na životní náklady běžné veřejnosti, což v konečném důsledku vede ke zpomalení hospodářského růstu. Konsensuální názor mezi ekonomy je, že k trvalé inflaci dochází, když růst peněžní zásoby v zemi předstihne ekonomický růst.

Míra inflace je vypočítána jako průměrné navýšení cen koše vybraného zboží a služeb za jeden rok. Vysoká inflace znamená, že ceny rostou rychle, zatímco nízká inflace znamená, že ceny rostou pomaleji.

Inflace tak má značný vliv na ekonomiku a životní úroveň obyvatelstva. Zvyšuje náklady na život, což ovlivňuje mzdy, platy a důchody. Tento úvod se zaměří na dopad inflace na tyto klíčové ekonomické faktory a zkoumá, jak může inflační tlak ovlivnit reálnou kupní sílu jednotlivců a stabilitu finančního systému.

Inflace je dynamickým procesem, který má komplexní dopad na ekonomiku a finanční stabilitu. Když inflace roste, stoupá cena zboží a služeb, což může snižovat kupní sílu peněz. To má nepříznivý dopad na mzdy, platy a důchody, protože lidé získávají méně za svou práci nebo spoření. Tento úvod zkoumá mechanismy, jak inflace ovlivňuje rozdělení příjmů a způsobuje ekonomickou nerovnováhu, což může mít dalekosáhlé důsledky pro jednotlivce i celou občanskou společnost.

2 Teoreticko-metodologická část práce

Teoreticko-metodologická část bakalářské práce bude obsahovat teoretické koncepty týkající se inflace, mezd, platů a důchodů. Dále bude popsána metodika práce, včetně způsobu sběru dat a analytických metod použitých v analytické části práce. Tato část bude sloužit jako teoretický základ pro další analýzu a interpretaci výsledků.

2.1 Inflace

2.1.1 Definice inflace

Nejdříve je nutné definovat, co myšleno pod pojmem inflace. Inflace, jak definuje ČNB (2023) představuje nárůst cenové hladiny zboží a služeb v rámci dané ekonomiky, nebo pokles kupní síly peněžní jednotky. Jinými slovy se jedná o oslabení reálné hodnoty dané měny vůči zboží a službám, které si konzument kupuje. V praxi je inflace v oblasti spotřebitelských cen měřena jako přírůstek takzvaný indexu spotřebitelských cen. V České republice inflaci měří Český statistický úřad (dále jen ČSÚ).

Obecně inflace znamená podle ČSÚ (2024) všeobecný nárůst cenové hladiny v rámci času. Inflaci je tak možné považovat za negativní jev.

Podle IMF (2019) inflace měří, o jakou částku zdražil soubor zboží a služeb za určité období, obvykle za rok. Inflace představuje jedno z nejznámějších a nejčastěji debatovaných témat v rámci ekonomie. Inflace uvrhla již mnoho světových země do dlouhých období nestability. Politici vyhrávali volby díky svým slibům, že budou bojovat s inflací, ale poté, co tak neudělali, ztratili svoji moc. Inflace byla dokonce ve Spojených státech prohlášena za veřejného nepřítele č. 1, konkrétně prezidentem Geraldem Fordem v roce 1974.

Web uvádí, že inflace představuje míru růstu cen za dané časové období. Inflace zahrnuje obvykle široké spektrum proměnných, od celkového zvýšení cen nebo zvýšení životních nákladů v zemi. Může být, ale počítána v mnohem užším rozsahu, pro určité zboží, jako jsou potraviny, nebo pro služby. Ať už je kontext jakýkoli, inflace představuje ekonomického ukazatele, který reflektuje, o kolik se příslušný soubor zboží a/nebo služeb zdražil za určité období, nejčastěji za rok.

Senatore (2016, s. 447) popisuje jak ekonomika roste, podniky i spotřebitelé více utrácejí za zboží a služby. Během fáze růstu ekonomického cyklu poptávka obvykle převyšuje nabídku zboží, což umožňuje výrobcům zvyšovat své ceny. V důsledku toho se zvyšuje míra inflace, což představuje trvalý růst celkových cenových hladin. Mírná inflace bývá spojena s ekonomickým růstem, zatímco vysoká inflace může signalizovat přehřátou ekonomiku.

Dále autor (2016, s. 451) uvádí, že pokud se ekonomický růst urychluje příliš rychle, poptávka roste ještě rychleji a výrobci neustále zvyšují ceny. Omezení nabídky může také vytlačit ceny nahoru, aniž by došlo ke zásadní změně poptávky. Výsledkem může být vzestupná cenová spirála, někdy nazývaná „útěková inflace“ nebo „hyperinflace“.

V rámci Spojených států amerických je inflační jev často popsán jako „příliš mnoho dolarů pronásleduje příliš málo zboží“; to dle Senatore (2016, s. 452) znamená, že výdaje převyšují produkci zboží a služeb, což vede k nadměrné nabídce dolarů v ekonomice ve srovnání s množstvím potřebným pro finanční transakce. V důsledku toho dochází ke snížení kupní síly dolaru.

Inflace podle Holmana (2008, s. 286), zvyšuje nejen ceny zboží a ceny služeb, ale i všechny další ceny, což konkrétně znamená také mzdy, nájemné, úroky a ceny ostatních výrobních

faktorů. Ekonomické veličiny reálně nejsou inflací nijak měněny, co se inflací mění je kupní síla peněžní jednotky.

Inflace, jak jí popisuje Stroukal (2019, s. 13) je jako obrazné nafukování peněžní zásoby. Pokud se peněžní zásoba nafukuje rychleji než růst ekonomiky, začnou ceny stoupat. Tento růst cen je důsledkem inflace, což vede ke zdražování a tím k poklesu kupní síly naspořených peněz.

Gowin (2022, s. 13) zmiňuje, že rychle rostoucí ceny mohou mít za následek pokles celkové životní úrovně obyvatelstva za předpokladu, že mzdy nebudou růst stejným tempem jako inflace.

Deflace představuje opačný jev inflaci. Jedná se o pokles celkové cenové hladiny. Pokud je tedy inflace považována za negativní jev, musí být deflace jevem pozitivním, jak uvádí Hrbková (2020, s. 64). Pro národní ekonomiku však i deflace představuje jev ohrožující, proto není odborníky považována za pozitivní jev. Jedním z negativních důsledků deflace je například to, že lidé mohou (vlivem poklesu cen) očekávat pokračování tohoto procesu a začnou odkládat své nákupy. V důsledku snížení spotřebních výdajů dojde k poklesu agregátní poptávky a ekonomika by tím začala stagnovat nebo dokonce klesat směrem dolů ve své produktivitě.

Web RBNZ (2014) uvádí, že základní příčinou inflace je obvykle to, že je k dispozici příliš mnoho peněz na nákup příliš malého množství zboží a služeb nebo taková poptávka převyšuje nabídku (Goodwin et al., 2022). Obecně k této situaci dochází, když je ekonomika na vzestupu v takové míře, že dochází k rozsáhlému nedostatku práce a materiálů. Lidé mohou za stejné zboží nebo služby účtovat i citelně vyšší ceny.

Dále web uvádí, že inflace může být způsobena i růstem cen dovážených komodit, jako je ropa. Tento druh inflace je však obvykle přechodný a méně zásadní než strukturální inflace způsobená nadměrnou nabídkou peněz.

Inflace může být velmi škodlivá, tak píše Goodwin et al. (2022), z mnoha různých důvodů. Za prvé, jak již bylo naznačeno, může dojít k poklesu životní úrovně obyvatelstva, pokud ceny rostou rychleji než jejich příjmy. Za druhé, inflace může snížit hodnotu investic, pokud výnosy nedosahují dostatečné úrovně k vyrovnání inflace. Za třetí, protože zvýšené hodnoty inflace často souvisí s přehřátou ekonomikou, může inflace ještě více zesílit ekonomický pokles v rámci přirozeného hospodářského cyklu dané země nebo ekonomiky.

Trvalá inflace podle Ball (2017, s. 71) má i dlouhodobé dopady. Když peníze ztratí svou hodnotu, podniky a investoři budou méně ochotni uzavírat dlouhodobé smlouvy. To pak odrazuje od dlouhodobých investic do výrobní kapacity konkrétního státu.

2.1.2 Měření inflace

Vedrin (2015, s. 6) chápe inflace jako daň z peněz: vysoká a nestálá míra inflace negativně ovlivňuje poptávku po penězích. V rozsahu, v jakém peníze poskytují služby, které si spotřebitelé a výrobci cení, inflace přináší náklady na blahobyt. Navíc inflace může vést k relativním změnám cen vzhledem k nominálním cenám a nepružnosti mezd, což může mít za následek významné sociální náklady. Velikost těchto sociálních nákladů závisí mimo jiné na konkurenční struktuře ekonomiky, vládních intervencích, nedokonalostech trhu a finančních faktorech. V důsledku toho centrální banky pečují o úroveň a stabilitu inflace.

Teoretickým základem pro měření inflace, jak uvádí Wynne (2018, s. 218) je koncept „složeného statku“, jehož cena je sledována prostřednictvím indexu nákladů na zboží. Speciálním případem indexu nákladů na zboží je index životních nákladů, který odvozuje výběr zboží, jež má být do indexu zahrnuto, a jejich váhu v rámci spotřebitelského chování. Relativní

význam různého zboží a služeb se mění v reakci na změny cen a preferencí. Pevný soubor zboží se tak s postupem času pravděpodobně stává méně reprezentativním.

Pro měření inflace jsou používány cenové indexy, jak popisuje Holman (2008, s. 288), nejpoužívanější cenovými indexy je deflátor hrubého domácího produktu. Deflátor HDP zjistíme tak, že HDP běžného roku oceníme nejprve v cenách běžného roku a poté v cenách minulého roku, poté v cenách běžného roku dělíme HDP v cenách minulého roku, dostaneme deflátor HDP. Deflátor nám vyjadřuje, jak se zvýšila cenová hladina oproti minulému roku. Pro výpočet deflátoru se tedy používá vzorec: IDP = (nominální HDP / reálný HDP) * 100.

Dle zrojů z ČSÚ (2022) byly hodnoty deflátoru HDP pro Českou republiku v minulých letech následující:

Graf 1 Deflátor HDP v 12 kvartálech (v procentech).

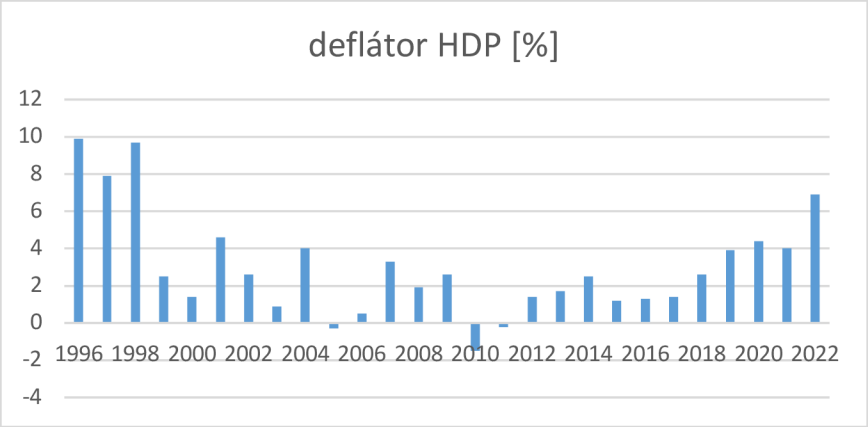

Zdroj: vlastní zpracování na základě ČSÚ (2023)

Inflace je dle Goodwin et al. (2022) zvýšení úrovně cen zboží a služeb, které domácnosti nakupují, a může být měřena jako rychlost změny těchto cen. Obvykle ceny rostou v průběhu času, ale mohou také klesat (což označujeme jako deflaci). Nejznámějším ukazatelem inflace je Index spotřebitelských cen (CPI), který měří procentní změnu cen zboží a služeb spotřebovávaných domácnostmi

Měření je založeno, jak definuje Jurečka (2017, s. 132) na srovnání nákladů na nákup spotřebního koše výrobků a služeb ve dvou srovnávaných obdobích. Spotřební koš je souborem výrobků a služeb spotřebovaných domácností. Pro výpočet indexu spotřebitelských cen se používá vzorec: CPI = (hodnota daného spotřebního koše v cenách běžného roku / hodnota daného spotřebního koče v cenách základního období) * 100.

Dále Goodwin et al., (2022) uvádí, že mnoho centrálních bank spoléhá při měření inflace na tzv. „jádrovou inflaci“. K té se obracejí při předpovídání vývoje inflace, posouzení postojů své politiky a stanovování své obecné politiky.

Jádrová inflace představuje změnu nákladů na zboží a služby, ale nezahrnuje ty, které pocházejí z potravinářského a energetického sektoru. Tato inflace tyto položky vylučuje, protože jejich ceny jsou mnohem kolísavější. Nejčastěji se jádrová inflace počítá, jak uvádí Stock et al. (2016, s. 771), pomocí indexu spotřebitelských cen (CPI), ale někdy i indexem základních výdajů na osobní spotřebu (PCE) (Goodwin et al., 2022). PCE představuje ceny zboží a služeb nakupovaných spotřebiteli, a proto se nazývá i spotřebitelská inflace. Jelikož inflace měří trend růst cen, je PCE důležitou metrikou při určování inflace. Jádrové PCE a CPI jsou si však podobné a oba pomáhají určit, jak vysoká je míra inflace v rámci ekonomiky konkrétní země.

2.1.3 Typy inflace

Podrobnější klasifikace inflace na různorodé typy představuje významný faktor pro hodnocení dopadů nebo závažnosti inflačního procesu. Prakticky dochází ke kombinování různých druhů podnětů, a proto mohou být následky inflace odlišné.

Hobza (2016, s. 48) klasifikuje inflaci podle jejího dopadu a stupně ohrožení na:

- Mírná inflace: Tempo růstu cenové hladiny nepřekračuje tempo růstu výroby, což vede k růstu nominálního i reálného produktu. Lidé tuto míru obvykle považují za přijatelnou a nenamáhají se snažit zbavit peněz ve prospěch reálného bohatství. Smlouvy jsou uzavírány v nominálních hodnotách, přičemž míra inflace se obvykle pohybuje v jednociferných číslech.
- Pádivá inflace: Tempo růstu cen je vyšší než tempo růstu výroby. Nominální produkt roste rychleji než reálný, což vede ke ztrátě kupní síly peněz. Lidé se snaží minimalizovat svůj držený měnový obnos. Většina smluv je indexována cenovým indexem nebo je vyjádřena v zahraničních měnách. Hodnoty inflace dosahují obvykle dvou až tříciferných čísel.
- Hyperinflace: Jedná se o extrémní formu růstu cenové hladiny, kdy ceny zboží nezadržitelně rostou každý den. Peníze téměř ztrácejí svou hodnotu a trh se přesouvá k barteru a používání cizích měn. Dochází k masivnímu útěku do zboží. Míra inflace může dosáhnout i více než 100 %.

Brčák et al. (2020, s. 154) zase rozlišuje inflaci:

- Zjevná inflace: Tento typ inflace je zjevný a měřitelný. Jedná se o ten typ inflace, se kterým se nejčastěji setkáváme.
- Potlačená inflace: Tento typ inflace je výsledkem administrativních opatření, často prováděných státním sektorem. Tyto opatření však často neřeší skutečné příčiny inflace a mohou dokonce vést k rozvoji černého trhu nebo dalším negativním důsledkům.
- Skrytá inflace: Tento typ inflace je spojen s ekonomikou stínovou a je obtížněji odhalitelný. I když se na první pohled nemusí zdát tak závažný jako zjevná inflace, může mít dlouhodobé důsledky na ekonomiku.

Zahraniční literatura rozeznává hlavní 3 typy inflace. Jedná se pak konkrétně o Ball (2017, s. 81-84):

- Inflaci, která je tažena poptávkou. Tato inflace popisuje, jak může poptávka po zboží a službách uměle navýšit jejich ceny. Pokud je něčeho nedostatek, je možné obecně přimět spotřebitele, aby za to zaplatili více. Země mohou tento typ inflace zažívat

kvůli narůstajícím mzdám a občanům, kteří mají na spořicích účtech slušné množství peněz, ačkoli někteří spotřebitelé začínají tyto účty vyprazdňovat. Spotřebitelské výdaje ale zůstávají vysoké, navzdory rostoucím cenám, které lze spatřovat. Spotřebitelská poptávka tak táhne ceny výše, a firmy nejsou schopné udržovat s poptávkou krok.

- Nákladovou inflaci. K této inflaci nejčastěji dochází ve chvíli, kdy inflace tažená poptávkou nabývá nejsilnějších hodnot. Když dojde ke zvýšení podnikových nákladů kvůli surovinám, jsou podniky nuceny zvýšit své ceny bez ohledu na poptávku. Zvýšení cen, kterému jsou výrobci nuceni čelit, staví podniky do obtížné situace. Buď mohou akceptovat vyšší náklady a udržovat ceny za své produkty stejné, nebo mohou reagovat zvýšením ceny svých produktů, čímž se budou snažit udržet si své ziskové marže na stejné úrovni.
- Vestavěnou inflaci. Když se objeví poptávková inflace a nákladová inflace, zaměstnanci mohou začít žádat své zaměstnavatele o zvýšení platu. Pokud zaměstnavatelé neudrží své mzdy konkurenceschopné, mohou skončit s nedostatkem pracovních sil. Pokud firma zvyšuje mzdy nebo platy svých zaměstnanců a současně se snaží udržet si své ziskové marže zvyšováním cen, jedná se o vestavěnou inflaci.

2.1.4 Příčiny inflace

Hlavní příčiny inflace lze seskupit do tří širokých kategorií podle RBA (2020):

1. tlak poptávky,
2. tlak nákladů,
3. inflační očekávání.

Jak naznačují samotné názvy kategorií, „poptávková inflace“ vzniká tlakem na poptávku v ekonomice, zatímco „nákladová inflace“ je důsledkem vyšších vstupních nákladů na straně nabídky ekonomiky, jak uvádí Malmendier et al. (2016, s. 46). Inflace může též vyplynout z „inflačních očekávání“, což znamená, že představy domácností a podniků o budoucích cenách mohou ovlivnit skutečné ceny v budoucnosti.

Tlak poptávky

Podle Jain et al. (2022, s. 2980) vzniká inflace tažená poptávkou, když celková poptávka po zboží a službách (tzv. „agregátní poptávka“) vzroste natolik, že převýší nabídku zboží a služeb (tzv. „agregátní nabídka“), která je udržitelná. Nadměrná poptávka vyvolává tlak na růst cen široké škály zboží a služeb a nakonec vede ke zvýšení inflace – tedy „táhne“ inflaci výše.

Obrázek 1: Inflace tažená poptávkou.

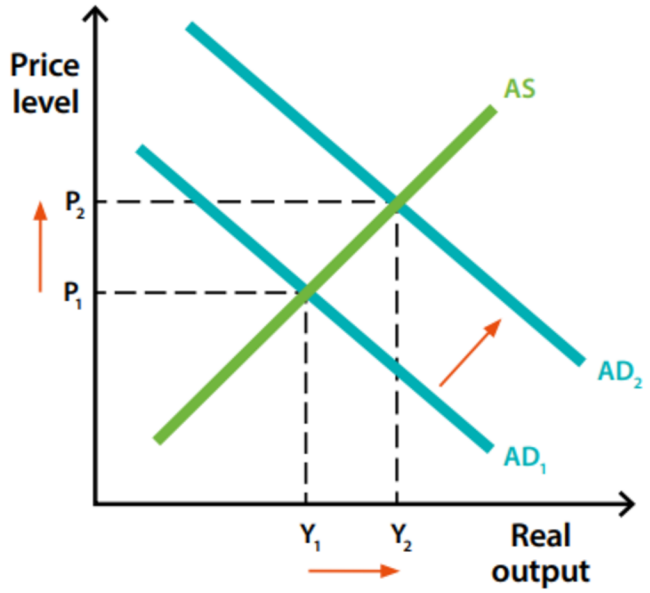

Zdroj: Causes of Inflation, reserve bank australia.

Souhrnná poptávka, jak uvádí (Ball 2017, s. 81), může vzrůst díky zvýšeným výdajům spotřebitelů, podniků nebo vlády, nebo díky zlepšení čistého vývozu. To vede k nárůstu poptávky po zboží a službách vůči jejich nabídce, což umožňuje firmám zvyšovat ceny (a tedy i jejich marže – což je rozdíl mezi cenou a náklady). Současně firmy často hledají možnost zaměstnávat více pracovníků, aby uspokojily tuto rostoucí poptávku. S rostoucí poptávkou po pracovní síle mohou firmy nabízet vyšší mzdy, aby přilákaly nové zaměstnance a udržely své stávající. Firmy také mohou zvýšit ceny svého zboží a služeb, aby pokryly tyto vyšší mzdy. Vyšší zaměstnanost a mzdy pak zvyšují příjmy domácností, což vede k nárůstu spotřebitelských výdajů a dále zvyšuje celkovou poptávku, poskytující firmám prostor pro další zvýšení cen jejich produktů a služeb. Když se toto děje ve velkém měřítku napříč různými odvětvími, vede to k inflačnímu tlaku.

Tlak nákladů

Nákladová inflace, podle Jain et al. (2022, s. 2981), nastává v situaci, kdy celková nabídka zboží a služeb v ekonomice, kterou lze vyrobit (tj. agregovaná nabídka), klesá. Tento pokles agregátní nabídky je často způsoben zvýšením výrobních nákladů. Pokud dojde k poklesu agregátní nabídky, zatímco agregátní poptávka zůstává nezměněna, vzniká tlak na růst cen a tím i inflace – tedy inflace je „tlačena“ výše.

Obrázek 2: Inflace tažená náklady.

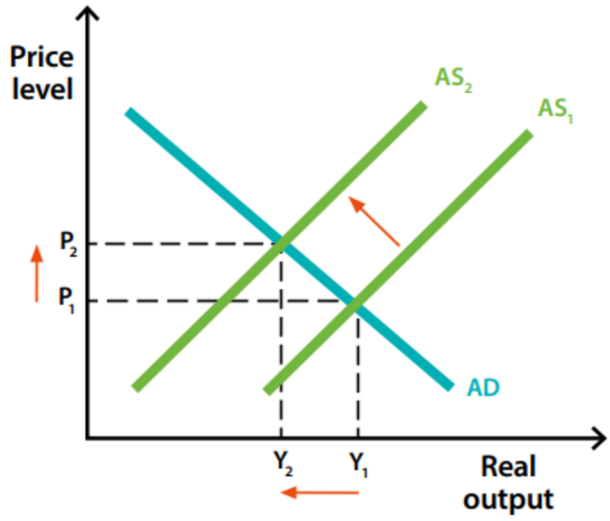

Zdroj: Causes of Inflation, reserve bank australia

Podle Balla (2017, s. 82) růst cen domácích nebo dovezených produktů, jako je ropa nebo suroviny, zvyšuje výrobní náklady. Firmy tak čelí vyšším nákladům na výrobu každé jednotky, což může vést k produkování nižšího množství produktů za současného zvyšování cen svého zboží a služeb. Tento efekt může také způsobit tlak na zvýšení cen jiných produktů a služeb. Například zvýšení ceny ropy, která je hlavním vstupem v mnoha odvětvích ekonomiky, na začátku způsobí zvýšení cen benzínu. Vyšší ceny benzínu však také zvýší náklady na přepravu zboží z jednoho místa na druhé, což může vést k dalšímu zvýšení cen položek, jako jsou potraviny.

Dále autor uvádí, že nákladová inflace může vzniknout také v důsledku přerušení dodávek v konkrétních odvětvích – například kvůli neobvyklému počasí nebo přírodním katastrofám. Pravidelně dochází k velkým cyklónům a záplavám, které poškozují velké objemy zemědělské produkce a mají za následek výrazné zvýšení cen zpracovaných potravin a jídel v restauracích, což má za následek přechodná období vyšší inflace.

Inflační očekávání

Inflační očekávání, dle Jain et al. (2022, s. 2982), představují přesvědčení domácností a firem o budoucím růstu cen. Jsou důležitá, protože očekávání ohledně budoucího růstu cen mohou ovlivnit současná ekonomická rozhodnutí, která mohou mít dopad na skutečné výsledky inflace. Například pokud firmy předpokládají, že budoucí inflace bude vyšší, a jednají na základě těchto přesvědčení, mohou zvýšit ceny svého zboží a služeb rychleji. Stejně tak, pokud pracovníci předpokládají, že budoucí inflace bude vyšší, mohou požadovat vyšší mzdy, aby kompenzovali očekávanou ztrátu své kupní síly. Toto chování, někdy označované jako „psychologie inflace“, může přispět k vyšší míře skutečné inflace, čímž se očekávání ohledně inflace samy naplní. Vzhledem k tomu, že inflační očekávání mohou ovlivnit skutečné nastavení cen a mezd, má to, do jaké míry jsou inflační očekávání „ukotvena“, důsledky pro budoucí výsledky inflace.

Pokud domácnosti a firmy očekávají, že se inflace někdy v budoucnu vrátí k inflačnímu cíli centrální banky, bez ohledu na aktuální inflaci, hovoříme o jejich očekávání jako o „ukotvených“ v inflačním cíli. Když jsou očekávání ukotvena, období vyšší inflace – možná v důsledku události, která tlačí na náklady – nezpůsobí, že by domácnosti a firmy měnily své chování, a inflace se pravděpodobně vrátí ke svému cíli. Nicméně, jak uvádí Coibion et al.

(2020, s. 142), pokud se inflační psychologie domácností a firem změní a inflační očekávání se vzdálí inflačnímu cíli centrální banky (tj. stanou se „neukotvenými“), období vyšší inflace bude trvalé, protože domácnosti a firmy očekávají, že inflace bude v budoucnosti vyšší, a přizpůsobí své chování tomu. V důsledku toho je pro centrální banku mnohem snazší řídit inflaci, pokud jsou inflační očekávání spíše ukotvena než neukotvena.

2.1.5 Důsledky inflace

Důsledkem inflace je oslabení reálné hodnoty peněz neboli oslabení kupní síly. Tyto dopady je možné rozdělit na pozitivní a negativní, jelikož některým ekonomickým subjektům přináší užitek, a některým naopak škodí (Goodwin et al., 2022). Mezi nejvýznamějčí důsledky inflace můžeme zařadit redistribuční efekt, který má mnoho variant působení. Redistribuční efekt tedy představuje přesun části bohatství od prvních ekonomických subjektů ve prospěch druhých ekonomických subjektů.

Mezi varianty redistribučního efektu, podle Černohorského (2020, s. 173) patří:

- přesun bohatsví od věřitelů k dlužníkům, což znamená, že dlužník splací uvěr v čase, kdy peníze inflace ztrácejí svou hodnotu a věřitel dostává stejnou částku (ale hodnota pěněz se snižuje).
- Přesun bohatství od držitelů hotovostních úspor k držitelům úročeních bezhotovostních úspor. Hotovostní pspory podléhají vlivu inflace, kdežto úrokové sazby reagují na vývoj inflace, které s její zvyšující se mírou se zpravidla zvyšují, což znamená že úroční se alespoň zčásti umazává vliv inflace na znehodnocování peněz.
- Přesun bohatství od příjemců fixních důchodů k příjemcům variabilních důchodů viz. Kapitola: Přerozdělování a důchodová politika.
- Přesun bohatství od zaměstnanců k zaměstnavatelům a přesun bohatsví od poplatníků progresivních daní ke státu viz. Kapitola: Mzdy a platy ve vztahu k inflaci
- Přesun bohatství od držitelů peněžních úspor k těm, co investují. Zvyšování nominálních úrokových sazeb nemusí ochránit před inflací, jelikož reálné úroky mohou být záporné, v případě v obdobích vyšší míry inflace zhodnocovat finanční prostředky prostřednictvím zejména věcných investic, které neztrácejí na své hodnotě.
- Přesun bohatství od subjektů vystavených konkurenci k sbjektům v monopolním postavení. Monopoly se mohou v období inflace hýbat s cenami než firmy působící na konkurenčním trhu, a tím dosagují vyšších zisků.

Hobza (2016, s. 35) uvádí, že bohatství tvoří čistá hodnota aktiv vlastněných v určitém časovém okamžiku vyjádřená v peněžních jednotkách. Bohatství je chápáno jako zásoba peněz, zatímco důchod je vnímán jako peněžní tok (přítok). Do bohatství domácnosti obecně započítáváme její hmotná aktiva a finanční prostředky.

Jak již bylo naznačeno Černohorským (2020, s. 170), vzrůstající inflace může mít jak pozitivní, tak negativní dopady. Tyto dopady se liší v závislosti na tom, o jaký ekonomický subjekt se jedná, zda o státní ekonomiku, společnost nebo běžného spotřebitele.

Níže jsou uvedené některé z **pozitivních dopadů inflace na státní ekonomiku** podle ČNB 2023):

Hospodářský růst. Více peněz v ekonomice může zvýšit celkovou poptávku po zboží a službách, což vede ke zvýšení výroby a celkovému hospodářskému růstu.

Více spotřebitelských výdajů. Spotřebitelé často utrácejí více peněz v době inflace a očekávají vyšší ceny. Když lidé očekávají nárůst cen, nakupují více. Naopak, když ceny klesají během deflace, mohou lidé odkládat výdaje v naději, že ceny budou dále klesat. To vede ke kontrakci ekonomiky.

Vyšší mzdy. Když dochází k růstu cen, zaměstnanci mohou požadovat vyšší mzdy, aby udrželi krok s rostoucími náklady. Vyšší mzdy mohou zase vést k vyšším výdajům, což podporuje ekonomiku.

Zvýšení hodnoty aktiv. V době inflace cena výstavby domů roste a ceny domů obecně stoupají. Majitelé domů těží ze zvýšené hodnoty svých aktiv.

Snadnější splácení půjček. V inflačním prostředí mohou dlužníci splácet své půjčky penězi, které mají nižší hodnotu než peníze, které si půjčili, což jim umožňuje snadnější splácení dluhů.

Některé z **negativních dopadů inflace na ekonomiku zahrnují** podle Heczko (2020):

Vyšší ceny základního zboží: S inflací často dochází ke snížení životní úrovně obyvatel. Pokud hodnota peněz klesne a růst mezd nedrží krok s rostoucími cenami, spotřebitelé ztrácejí kupní sílu. Spotřebitelé mohou pociťovat tíseň při nákupech potravin i při placení na čerpacích stanicích.

Znehodnocení úspor: Ti, kteří mají pevný příjem, jako jsou důchodci, vidí, že hodnota jejich úspor klesá v době, kdy inflace dosahuje vysokých hodnot.

Nižší globální poptávka: Vyšší míra inflace může prodražit export z dané země. V důsledku toho mohou obchodní partneři hledat jiné zdroje pro své zboží.

Ekonomická nejistota: Vysoká inflace může vést k omezení výdajů a investic, což má opačný vliv než mírná inflace na ekonomickou expanzi. To může vést k deflaci a potenciální kontrakci celkové ekonomiky.

Neúměrně postihuje lidi s nižšími příjmy: Ti, kteří vydělávají méně, utrácejí větší procento svého příjmu na nezbytnosti, jako jsou potraviny a energie, a jsou více ovlivněni růstem cen zboží. Je také pravděpodobnější, že nevlastní aktiva, jejichž hodnota roste během inflace.

Když inflace začne narůstat, jak uvádí Gonzáles et al. (2016, s. 390), často dochází ze strany bank ke zvyšování úrokových sazeb, aby se prodražilo půjčování peněz ve snaze o vytažení nějakých peněz z oběhu. Jinými slovy, po inflaci obvykle následuje růst sazeb. Některé investice, jako jsou aktiva s pevnými peněžními toky, za těchto okolností ztrácejí hodnotu, protože nezvyšují svoji hodnotu, aby držely krok s rostoucí inflací. Nicméně, držení aktiv, za které mohou investoři zvýšit poplatky (například zvýšení nájemného za majetek, který vlastní), může být pro tyto investory přínosné.

Níže bude popsáno 5 dopadů **rostoucí inflace na investory** podle González et al. (2016, s. 390):

Pokles hodnoty úspor: Spořicí účty mohou ztrácet na hodnotě, pokud míra inflace převyšuje úrokovou sazbu na účtu. Například, pokud má osoba 200 $ na účtu, který platí 1,5 % úrokovou

sazbu, bude mít na konci roku 203 $. Pokud je inflace na úrovni 6 %, tato osoba by potřebovala 212 dolarů, aby měla stejnou kupní sílu jako na začátku roku.

Nižší výnosy z dluhopisů a dalších investic s pevným výnosem: Většina dluhopisů a jiných cenných papírů s pevným výnosem provádí pevné úrokové platby, které zůstávají stejné až do dne splatnosti. To znamená, že jejich hodnota v době splatnosti může být snížena, pokud míra inflace stoupne nad úrokové sazby, které platí.

Volatilita akcií: Inflace způsobuje ekonomickou nejistotu a může způsobit volatilitu na akciovém trhu. Lze očekávat, že cena akcií poroste spolu s cenami spotřebního zboží, protože lze očekávat, že příjmy společnosti porostou spolu s inflací. To však není vždy pravda a nárůst volatility a narušení důvěry investorů mohou mít dopad na ceny akcií.

Výhody majitelů nemovitostí: Majitelé domů a nemovitostí s hypotékami s pevnou sazbou mohou těžit z inflace, protože platí své hypoteční splátky penězi, které mají nižší hodnotu než ty, které si půjčili. Majitelé domů, kteří pronajímají své nemovitosti, mohou také zvýšit nájemné v době inflace a tím profitovat.

Růst hodnoty komodit: Během inflace roste poptávka po zboží a službách a cena prvků používaných k výrobě těchto produktů. Komodity jako pšenice, ropa nebo bavlna obvykle prosperují během inflace. Akcie spojené s komoditami mohou být pro investory způsobem, jak se chránit proti inflaci.

Při zkoumání dopadu inflace na běžné občany je důležité rozlišovat mezi dvěma často zaměňovanými pojmy: inflací a životními náklady. Tyto pojmy sice úzce souvisejí, ale nejsou to synonyma.

Jacobs et al. (2014, s. 33-34) tvrdí, že inflace představuje rozsáhlejší koncept. Jak rostou náklady na zboží a služby, kupní síla měny klesá. Míra inflace se často měří pomocí změny indexu spotřebitelských cen (CPI), což je měření prováděné každý měsíc, které průměruje náklady na standardní koš zboží a služeb z různých oblastí po celé zemi. Výsledek je poté hlášen jako procentuální nárůst nebo pokles CPI.

Dále autor uvádí, že životní náklady mají jiné zaměření. Jedná se o číslo, které představuje průměrné náklady na přijatelnou životní úroveň včetně jídla, bydlení, dopravy, daní a zdravotní péče. Údaj o životních nákladech se často používá k porovnání minimálního příjmu potřebného k bydlení v různých lokalitách. Životní náklady jsou mnohem obtížněji zjistitelné než vypočítání aktuální hodnoty inflace. Mohou velmi lišit nejen podle regionů, ale i na základě různorodých demografických skupin. Zda se vlastní životní náklady zvýší nebo sníží, závisí na tom, jak daný jedinec žije a kde žije.

Dle Jacobs et al. (2014, s. 35), většina lidí pociťuje dopady zvýšení životních nákladů v rámci svého každodenního života. Rostoucí ceny mohou tvrdě zasáhnout střední třídu i hůře placené. Vyšší náklady na jídlo, benzín a služby znamenají méně peněz na úspory a méně na diskreční výdaje. Aby to spotřebitelé kompenzovali, nakupují méně, přecházejí na levnější náhražky, usilovněji hledají výhodné nabídky nebo odkládají velké nákupy. Zvýšení životních nákladů je irelevantní pouze v případě, že vaše výplata roste podobným tempem. Po bolestivém zpoždění se zdá, že výplaty zaměstnanců na plný úvazek dohánějí míru inflace, a dokonce ji o něco převyšují.

Zvýšená inflace, jak zmiňuje Lydon (2022, s. 5), tak navyšuje cenu běžně nakupovaných produktů a využívaných služeb. Tím inflace způsobuje zvýšenou hodnotu životních nákladů. Když roste cena potravin, oděvů a služeb, lidé musejí ze své mzdy vydat více peněz na to, aby si zakoupili životní náklady, na které jsou zvyklí. Pokud se stoupající inflací neroste mzda zaměstnanců, může skutečně dojít k tomu, že životní úroveň, na kterou byli předtím zvyklí,

poklesne, jelikož si nebudou moci dovolit zakoupit stejné zboží (služby), na které byli zvyklí před vzrůstem inflace.

Okamžiky novodobé historie spojené s vysokou inflací

Konflikt, jak uvádí Malmendier a Nagel (2016, s. 54) na Středním východě na počátku 70. let vyvolal prudký nárůst cen ropy, což vedlo k globálnímu snižování kupní síly měny a centrální banky se snažily kontrolovat inflaci. Po roce se ceny ropy stabilizovaly a inflace začala ustupovat. Mnoho zemí věřilo, že obnovily cenovou stabilitu a uvolnily politiku, aby oživily své ekonomiky zasažené recesí. Nicméně, toto nebyla poslední událost, která způsobila masivní inflaci.

V roce 2022 dosáhla světová inflace historických maxim poté, co ruská invaze na Ukrajinu vyvolala šok v obchodních podmínkách. Přerušení dodávek ruské ropy a plynu vedlo k problémům s dodavatelským řetězcem, což podle Caldara et al. (2022, s. 123-124) vedlo k navýšení cen. To, spolu s nedávnou pandemií covidu-19, vedlo k prudkému nárůstu inflace, který ovlivnil vyspělé i rozvíjející se ekonomiky.

S pomocí nejprudšího růstu úrokových sazeb za generaci se inflace konečně začala snižovat. Tong (2024, s. 381) zmiňuje, že celková inflace ve Spojených státech a v Evropě klesla na polovinu na méně než 5 procent. Nicméně politici stále opatrně přistupují k prohlášení vítězství nad inflací, jelikož historie ukazuje, že inflace je často trvalá a země často předčasně uvolňují svou politiku v reakci na počáteční pokles cenových tlaků.

Podle IMF (2023) nedávná studie, která zkoumala více než 100 inflačních šoků od 70. let, přináší dva důležité důvody k opatrnosti. Prvním důvodem je zjištění, že inflace má tendenci být trvalá. Snížení inflace zpět na úroveň před počátečním šokem trvá obvykle několik let. Čtyřicet procent zemí ve studii nedokázalo inflační šoky vyřešit ani po pěti letech. Zbývajícím 60 procentům zemí trvalo v průměru tři roky, než se inflace vrátila na úroveň před šokem.

Dále IMF uvádí, že druhým důvodem je historický trend, kdy země slavily vítězství nad inflací a předčasně uvolnily svou politiku v reakci na počáteční pokles cenových tlaků. Tento krok se však ukázal jako chybný, protože inflace se brzy vrátila. Například po ropném šoku v roce 1973 patřily země jako Dánsko, Francie, Řecko a Spojené státy mezi téměř 30 zemí, které předčasně uvolnily svoji politiku. Téměř všechny země ve studii (90 procent), které nedokázaly vyřešit inflaci, zažily v prvních několika letech po počátečním šoku prudce zpomalený růst cen, který následně buď opět zrychlil, nebo ustálil na rychlejším tempu.

Je tak nutné, aby současní politici neopakovali chybu svých předchůdců. Centrální bankéři správně varují, že boj o inflaci není zdaleka u konce, i když nedávné údaje ukazují vítané zmírnění cenových tlaků.

Jak by měli politici reagovat na přetrvávající inflaci? Historie opět poskytuje určité ponaučení. Země ve studii IMF (2023), které úspěšně vyřešily inflaci, v reakci na inflační šok více zpřísnily makroekonomickou politiku a, co je zásadnější, udržovaly přísnou politiku konzistentně po dobu několika let. Mezi příklady patří Itálie a Japonsko, které po šoku z ceny ropy v roce 1979 přijaly přísnější politiku. Naopak země, které nevyřešily inflaci, měly volnější politiku a bylo u nich pravděpodobnější, že dojde ke změně mezi cyklem zpřísňování a uvolňování.

Důležitá je také důvěryhodnost politiky, tak udává IMF. Země, kde byla inflační očekávání pevněji ukotvena nebo kde se centrálním bankám v minulosti dařilo lépe udržovat nízkou a stabilní inflaci, měly větší pravděpodobnost, že inflaci porazí.

Dále web uvádí, že dnešní politici si mohou z tohoto zjištění vzít určitou útěchu. Centrální bankéři v mnoha zemích mohou tentokrát snáze porazit inflaci kvůli politické důvěryhodnosti, kterou si vybudovali během několika desetiletí úspěšného makroekonomického řízení. Se

správnými politikami by země mohly vyřešit inflační tlaky dříve než v minulosti. Ale nebude to jednoduché. Velkou pozornost vyžadují zejména podmínky na trhu práce. V mnoha zemích mzdy pracovníků klesly v reálných hodnotách očištěných o inflaci a možná budou muset znovu vzrůst, aby dohnaly vyšší ceny. Růst mezd by však mohl podporovat inflaci, pokud by byla příliš vysoká, a mohl by vést ke zhoubným spirálám mezd a cen.

Historicky měly země, které úspěšně vyřešily inflaci, tendenci k nižšímu růstu nominálních mezd. Důležité je, že se to nepromítlo do nižších reálných mezd a ztráty kupní síly, protože nižší růst nominálních mezd byl doprovázen nižším růstem cen. Pro tvůrce politik v tomto případě znamená, že se při reakci na vývoj na trhu práce nadále zaměřují na reálné mzdy, nikoli na mzdy nominální.

Země, které úspěšně vyřešily inflaci, byly také lepší v udržování vnější stability. U volně plovoucích měn bylo méně pravděpodobné, že prudce znehodnotí, a měnové fixy s větší pravděpodobností přežijí. Toto není výzva k měnové intervenci. Místo toho se podle IMF (2023) zdá, že úspěch zemí v boji proti inflaci – prostřednictvím přísnější měnové politiky a větší důvěryhodnosti politiky – pomohl posílit směnné kurzy. Boj s inflací je těžký. Je však důležité uznat výhody cenové stability. Historicky měly země, které vyřešily inflaci, krátkodobě nižší ekonomický růst než ty, které to nevyřešily. Tento vztah se však ve střednědobém a dlouhodobém horizontu obrátil. Pět let po inflačním šoku měly země, které vyřešily inflaci, vyšší růst a nižší nezaměstnanost než ekonomiky, které umožnily inflaci přetrvávat.

Dále web zmiňuje, že ekonomika za tímto zjištěním je intuitivní. Existuje kompromis mezi snížením inflace na jedné straně a dosažením vyššího růstu a nižší nezaměstnaností na straně druhé. Tento kompromis je však dočasný: jakmile se inflace dostane pod kontrolu, růst se obnoví a vytvoří se pracovní místa. Naproti tomu ponechání nevyřešené inflace s sebou nese vlastní náklady makroekonomické nestability a neefektivity. Tyto náklady se kumulují tak dlouho, dokud je inflace vysoká. V důsledku toho ve střednědobém až dlouhodobém horizontu dominují kumulativní ztráty blahobytu z nevyřešené nebo trvale vysoké inflace. Země, které nechávají inflaci setrvat, nakonec zaplatí vyšší cenu.

Centrální bankéři jsou v první linii boje s inflací a měli by těmto poučkám věnovat největší pozornost. Vlády však nesmějí ztěžovat úkol měnových orgánů tím, že přidávají k cenovým tlakům uvolněnou fiskální politiku. Web uvádí, že aby byla fiskální podpora během krize životních nákladů méně inflační, měly by vlády zaměřit pomoc na ty nejzranitelnější, kde to nejvíce zmírní utrpení. Minulost není nikdy dokonalým průvodcem současnosti, protože žádné dvě krize nejsou přesně stejné. Přesto historie nabízí jasné ponaučení dnešním tvůrcům politik. Boj s inflací je maraton, ne sprint. Tvůrci politik musí vytrvat, prokázat důvěryhodnost a důslednost politiky a nespouštět oči z ceny: makroekonomické stability a silnějšího růstu způsobeného návratem inflace pevně k cíli. Pokud by měla být historie vodítkem, nedávný pokles inflace by mohl být přechodný.

Ve světě docházelo na různých místech k okamžkům, kdy dlouhodobě či krátkodobě došlo k masivnímu navýšení hodnoty inflace. Níže budou uvedeny ty nejzajímavější okamžiky, které jsou spojeny s hyperinflací.

Venezuela 1980-2020

Inflace ve Venezuele, jak uvádí Pittaluga et al. (2021, s. 338-340), dosahovala úžasně vysokých hodnot, s průměrným tempem 3 608,8 % za rok po dobu 40 let, od roku 1980 do roku 2020. To znamenalo, že cena produktu, který v roce 1980 stál 100 miliard bolívarových digitálů, stoupla na začátku roku 2021 na 104 800 bilionů bolívarových digitálů. Do roku 2023 se inflace ve Venezuele snížila na 400 % za rok. Tato vysoká míra inflace způsobila značnou ekonomickou

krizi a obyvatelé Venezuely se ocitli v hluboké nouzi, i přesto, že centrální banky jako americký Federální rezervní systém (Fed) a Evropská centrální banka (ECB) obvykle usilují o dosažení inflačního cíle kolem 2 % za rok. Tato situace ilustruje dramatický dopad vysoké inflace na měnu a ekonomiku země, a také na životní úroveň obyvatel.

Maďarsko 1945-1946

Nejvyšší měsíční míra inflace: 4,19 x 10^{16} %. Ekvivalentní denní míra inflace: 207 %. Čas potřebný ke zdvojnásobení cen: 15 hodin

Podle Hartwella (2019, s. 532-534) je hyperinflace obvykle vnímána jako důsledek vládní neschopnosti a fiskální nezodpovědnosti. V případě poválečného Maďarska byla hyperinflace navržena vládními politiky jako prostředek k obnově ekonomiky po válečných zkázách. Vláda využila inflaci jako jakousi "dan" pro občany, aby pomohla financovat válečné reparace a platit okupačním silám, včetně sovětské armády. Zároveň měla inflace stimulovat agregátní poptávku a pomoci obnovit výrobní kapacitu země.

Dále autor uvádí, že druhá světová válka měla devastující dopad na maďarskou ekonomiku, přičemž polovina průmyslové kapacity byla zničena a infrastruktura byla zpustošena. Toto snížení výrobní kapacity pravděpodobně vyvolalo nabídkový šok, který spolu se stabilní zásobou peněz inicioval začátek hyperinflace v Maďarsku.

Snížení peněžní zásoby a zvýšení úrokových sazeb, což jsou politiky, které by mohly zatížit již tak depresivní ekonomiku, bylo podle Hartwella (2019, s. 534-535) považováno za méně atraktivní možnost než nasměrování nových peněz prostřednictvím bankovního sektoru do podnikatelských aktivit. Vláda doufala, že to pomůže obnovit výrobní kapacitu, infrastrukturu a ekonomickou aktivitu. Tento plán byl zjevně úspěšný, protože v době, kdy se konečně vrátila cenová stabilita zavedením forintu, nové maďarské měny, v srpnu 1946.

Zimbabwe 2007-2008

Nejvyšší měsíční míra inflace: 7,96 x 10^{10} %. Ekvivalentní denní míra inflace: 98 % .Čas potřebný ke zdvojnásobení cen: 24,7 hodiny

Zimbabwský ekonomický systém se potýkal s problémy dlouho před vypuknutím hyperinflace v roce 2007, jak uvádí Kavila et al. (2016, s. 94-95). Již v roce 1998 dosáhla roční míra inflace v zemi 47 %, a tento trend pokračoval téměř nezměněně až do období hyperinflace. Na konci tohoto období ztratil zimbabwský dolar tolik na hodnotě, že byl nakonec nahrazen různými cizími měnami.

Dále autoři uvádí, že po získání nezávislosti na Velké Británii v roce 1980 se vláda Zimbabwe nejprve rozhodla dodržovat řadu ekonomických politik, které byly charakterizovány fiskální opatrností a disciplinovanými výdaji. Toto odhodlání však nevydrželo příliš dlouho. Koncem roku 1997 začalo rozmařilé utrácení vlády přinášet potíže pro ekonomiku. Politici se potýkali s rostoucím počtem výzev, včetně masových protestů proti zvyšování daní a potíží s vyplácením platů válečným veteránům.

Podle Kavila et al. (2016, s. 98-99) se zimbabwská vláda setkala s odporem vůči svému plánu získat farmy vlastněné bílými občany za účelem přerozdělení černošské většině národa. Postupem času se fiskální situace vlády stala neudržitelnou. To vedlo k rozvoji měnové krize, kdy se směnný kurz znehodnotil v důsledku častých změn měny, což způsobilo prudký nárůst dovozních cen a nakonec vedlo k hyperinflaci. Země se potýkala s nákladovou inflací, což je syndrom vyvolaný zvýšením cen práce, surovin nebo obojího.

Autor dále zděluje, že situace se ještě zhoršila v roce 2000, kdy se projevil dopad vládních iniciativ v oblasti pozemkové reformy. Realizace těchto iniciativ byla problematická a

zemědělská produkce trpěla po několik let. Nedostatek potravin vedl k dalšímu růstu cen potravin. Vláda poté zavedla přísnou měnovou politiku, která sice na začátku zpomalila inflaci, ale přinesla nechtěné důsledky. Tato politika vyvolala nerovnováhu v nabídce a poptávce po zboží, což vedlo k tzv. "poptávkové inflaci", kdy rostou ceny kvůli nedostatku nabídky.

Zimbabwská centrální banka nadále zkoušela různé způsoby, jak zrušit destabilizující účinky své přísné měnové politiky, tak uvádí Maune et al. (2020, s. 16). Tyto politiky byly z velké části neúspěšné. V březnu roku 2007 země zažívala plnohodnotnou hyperinflaci. Teprve poté, co Zimbabwe opustilo svou měnu a začalo používat cizí měnu jako prostředek směny, se hyperinflace v zemi snížila.

Jugoslávie 1992-1994

Nejvyšší měsíční míra inflace: 313 000 000 %. Ekvivalentní denní míra inflace: 64,6 %. Čas potřebný ke zdvojnásobení cen: 1,41 dne

Podle Štiblara (2018, s. 61) po rozpadu Jugoslávie na začátku roku 1992 a následně po vypuknutí bojů v Chorvatsku a Bosně a Hercegovině dosáhla měsíční inflace hodnoty, která byla referenční pro hyperinflaci, konkrétně 50 % pro novou Svazovou republiku Jugoslávie, která byla dříve známá jako Srbsko a Černá Hora.

Dále autor uvádí, že důsledkem počátečního rozpadu Jugoslávie byla hyperinflace, když se zhroutil meziregionální obchod, což vedlo k poklesu výroby v mnoha průmyslových odvětvích. Navíc velikost byrokracie staré Jugoslávie, která zahrnovala rozsáhlé vojenské a policejní složky, zůstala v nově vzniklé Federální republice nedotčena, i když se země zmenšila. Vláda se rozhodla nezredukovat tuto přebujelou byrokracii a udržovat vysoké výdaje, což se projevilo v ekonomické nestabilitě. Eskalace války v Chorvatsku a Bosně a Hercegovině tuto situaci ještě zhoršila.

Mezi květnem 1992 a dubnem 1993 uvalila Organizace spojených národů na Spolkovou republiku mezinárodní obchodní embargo, což je popsáno v díle Štiblara (2018, s. 63-70). Tato opatření pouze zhoršila již existující problémy s klesající produkcí, což vedlo k situaci podobné decimaci průmyslové kapacity, která způsobila hyperinflaci v Maďarsku po druhé světové válce. S poklesem výstupu klesaly i daňové příjmy, čímž se vládní fiskální deficit zhoršil a vzrostl ze 3 % HDP v roce 1990 na 28 % v roce 1993.

Dále autor uvádí, že v reakci na tento deficit se vláda rozhodla financovat své výdaje tiskem peněz, což masivně zvýšilo množství peněz v oběhu. V prosinci 1993 pracovala mincovna Topčider na plný výkon a tiskla kolem 900 000 bankovek měsíčně, ale tyto bankovky se staly téměř bezcennými, když se dostaly do rukou obyvatel. Kvůli nedostatečnému množství peněz v oběhu, aby držely krok s rychle klesající hodnotou dinárů, země oficiálně zkolabovala 6. ledna 1994. Německá marka byla na území Jugoslávie vyhlášena novým zákonným platidlem pro veškeré finanční transakce, včetně placení daní.

Stroukal (2019, s. 8-32) popisuje, že v průběhu lidské historie se objevilo mnoho "bublin", do kterých se lidstvo dostalo v důsledku neuváženého chování v oblasti ekonomiky. Z ekonomického hlediska je "bublina" situace, kdy cena něčeho - buď jednotlivé akcie, celý sektor nebo dokonce finanční aktiva, trh nebo třída aktiv - výrazně převyšuje svou základní hodnotu. Protože spekulativní poptávka podporuje nadhodnocené ceny spíše než fundamentální hodnotu, bublina nakonec praskne a obrovské prodeje způsobí pokles cen, často významný. Ve většině situací je spekulativní bublina následována katastrofálním krachem podkladových cenných papírů.

Dále autor uvádí, že jednou z nejvýznamnějších a zároveň nejvíce absurdních bublin byla například Tulipánová horečka, která proběhla ve 30. letech 17. století v Holandsku. Krize

získala svůj název díky tomu, že cena tulipánových cibulek dosáhla vyšších hodnot než drahé kovy, perly a diamanty. Lidé byli ochotni kupovat cibulky za cenu, za kterou by mohli prodat své vlastní domy.

Dalším příkladem je podle Stroukala (2019, s. 42-50) tzv. Mississippi Bubble, což byla bublina akciového trhu pojmenovaná po francouzské obchodní korporaci Mississippi Company. Bublina Mississippi vybuchla mezi srpnem 1719 a květnem 1720 v důsledku hrozných ekonomických okolností Francie na počátku 19. století. Francouzská státní pokladna byla pohromou, když Ludvík XIV. zemřel v roce 1715 a cena kovových mincí se drasticky změnila. Francouzský regent hledal pomoc u Skota jménem John Law. Law byl hazardním hráčem, který hledal vyhnanství ve Francii, aby se vyhnul souboji. Navrhl, aby Banque Royale přijímala vklady a vydávala bankovky, které by byly splatné v hodnotě měny v době vydání.

Dle Stroukala (2019, s. 42-50). jeho teorie napomohly přechodu Francie od měny založené na kovu k měně papírové, což vedlo ke krátké éře finanční stability. Law založil Companie des Indes (také známou jako Mississippi Company) v srpnu 1717 a byl jí udělen monopol na obchodní privilegia s francouzskými koloniemi v Americe (území Louisiany). V srpnu 1719, Law vymyslel plán, který by umožnil Mississippi Company převzít plnou odpovědnost za francouzský státní dluh. Část dluhu by byla směněna za akcie společnosti. Akcionářům byl podle zákona přislíben zisk 120 procent. O 50 000 akcií na prodej se nepřekvapivě ucházelo 300 000 potenciálních vlastníků.

Autor dále uvádí, že francouzská vláda, která byla prakticky řízena zákonem, pokračovala ve výrobě papírových bankovek, zatímco poptávka po akciích rostla, což způsobilo explozi inflace.

2.2 Trh práce, mzdy a platy ve vztahu k inflaci

2.2.1 Trh práce

Soukup et al. (2018, s. 240) uvádí, že trh práce označuje interakci mezi nabídkou a poptávkou po práci. Nabídku práce tvoří lidé hledající zaměstnání (zaměstnanci), kteří jsou připraveni pracovat za určitou mzdu nebo plat. Na druhé straně poptávku po práci tvoří zaměstnavatelé, kteří hledají pracovní sílu k tomu, aby vykonávala určité práce nebo úkoly ve firmě nebo organizaci. Trh práce je zásadní složkou každé ekonomiky a je úzce provázán s dalšími trhy, jako jsou trhy kapitálu, zboží a služeb. Dynamika trhu práce ovlivňuje mnoho aspektů ekonomiky, včetně míry nezaměstnanosti, úrovně mezd a platů, produktivity práce a celkového ekonomického růstu. Zákonitosti trhu práce se liší v závislosti na mnoha faktorech, včetně ekonomického prostředí, politiky zaměstnanosti, demografických trendů a technologického vývoje.

Podle autora je důležité a prospěšné zkoumat jak makroekonomické, tak mikroekonomické perspektivy trhu práce. Každý z těchto pohledů může poskytnout informace o vládních i obchodních strategiích, politikách a opatřeních týkajících se zaměstnanosti. Trh práce hraje klíčovou roli v každé ekonomice.

Brčák et al. (2020, s. 23-33) popisují, že na makroekonomické úrovni je dynamika nabídky a poptávky ovlivněna domácím a mezinárodním trhem, stejně jako faktory jako imigrace, věková struktura populace a úroveň vzdělání. Klíčové ukazatele zahrnují nezaměstnanost, produktivitu, míru účasti na pracovním trhu, celkový příjem a HDP. Na mikroekonomické úrovni interagují jednotlivé firmy se zaměstnanci, najímají je, propouštějí a rozhodují o výši mezd a pracovní doby. Vztah mezi nabídkou a poptávkou ovlivňuje počet odpracovaných hodin zaměstnanců a jejich odměny v podobě mezd, platů a dalších výhod.

Podle autora makroekonomické teorie indikuje situace, kdy růst mezd zaostává za růstem produktivity, že nabídka práce převyšuje poptávku. V této situaci dochází k tlaku na snižování mezd, protože pracovníci soutěží o omezené množství pracovních pozic a zaměstnavatelé mohou vybírat ze širokého spektra pracovní síly.

Naopak, jak uvádí autor, pokud poptávka převyšuje nabídku, dochází k tlaku na růst mezd, protože pracovníci mají větší vyjednávací sílu a jsou pravděpodobnější, že budou schopni přejít na lépe placenou práci, zatímco zaměstnavatelé musí konkurovat o omezený počet pracovníků.

Obrázek 3: Vývoj na trhu práce.

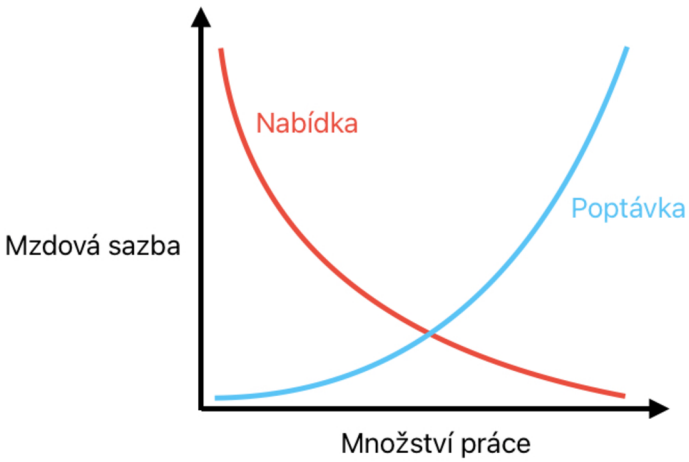

Zdroj: vlastní zpracování

Podle Soukupa et al. (2018, s. 266) existuje několik faktorů, které mohou významně ovlivnit nabídku a poptávku po práci. Například nárůst imigrace do země může zvýšit dostupnost pracovní síly a potenciálně vést ke snížení mezd, zejména na nekvalifikovaných pracovních pozicích. Naopak, stárnutí populace může omezit nabídku pracovní síly a potenciálně zvýšit mzdy.

Je však dle autora důležité si uvědomit, že tyto faktory nemusí mít vždy jednoznačné důsledky. V zemích s klesající populací může dojít k poklesu poptávky po určitých druzích zboží a služeb, zatímco poptávka po zdravotní péči může vzrůst.

Podle Soukupa et al. (2018, s. 271-276) není každý pracovník, který ztratí zaměstnání, schopen snadno přejít do zdravotnického sektoru, zejména pokud jsou vyžadované pozice vysoce kvalifikované a specializované, jako je práce lékařů a zdravotních sester. To znamená, že poptávka po pracovních místech v těchto odvětvích může převyšovat nabídku, i když celková nabídka práce převyšuje poptávku na trhu práce jako celek.

Dále autor uvádí, že faktory ovlivňující nabídku a poptávku nejsou izolované. Pokud by neexistovalo přistěhovalectví, bylo by obyvatelstvo Spojených států amerických mnohem starší a možná i méně dynamické. I když příliv nekvalifikovaných pracovníků může vyvolat tlak na snížení mezd, pravděpodobně by vyrovnal pokles poptávky.

Jako další faktory ovlivňující současné trhy práce uvádí autor, zejména vyspělých zemí, patří hrozba automatizace, kdy pokročilé technologie získávají schopnost vykonávat složitější úkoly; účinky globalizace, protože lepší komunikace a dopravní spojení umožňují přesun pracovních míst přes hranice; cena, kvalita a dostupnost vzdělání; a různé politiky, včetně hodnoty minimální mzdy.

Podle Brčáka et al. (2020, s. 165-168) je trh práce obvykle spojen s určitou mírou nejistoty a rizika. Zaměstnanci jsou závislí na svých zaměstnavatelích a mohou čelit možnosti ztráty zaměstnání nebo obtížím při hledání práce v obdobích ekonomických krizí. Nicméně trh práce přináší také mnoho výhod. Zaměstnanci obdrží mzdu a různé benefity za svou práci a mají možnost kariérního růstu.

Dle autora je v dnešní době je trh práce stále více globalizovaný. Lidé mají snazší možnost hledat zaměstnání v jiných zemích, a stejně tak zaměstnavatelé mohou najímat zaměstnance ze zahraničí. Globalizace může být pro ekonomiku zemí a pro zaměstnance s vysokou kvalifikací výhodná. Avšak tento trend může také vést k zvýšené konkurenci o pracovní místa a postupnému zhoršování pracovních podmínek pro zaměstnance s nižší kvalifikací.

Vláda a další instituce sehrávají klíčovou roli v ustanování mzdových sazeb a stanovování pracovních podmínek. Současně mají zásadní vliv i na celkovou nabídku a poptávku po práci. Brožová (2016, s. 56-57) dodává, že zejména v poslední době je pro trh práce specifický narůstající význam institucí, veřejné sféry a vládních regulací. Ty mají vliv na mzdové sazby a alokaci práce.

Dále autorka uvádí, že ekonomie trhu práce vychází z principů marginalismu, což umožňuje analyzovat rozhodování jednotlivých subjektů na konkurenčních trzích s cílem dosáhnout efektivních řešení. Tato analýza předpokládá, že subjekty jsou racionální a snaží se maximalizovat své užitky, zisky a renty. Autorka identifikuje vládu, korporace, odbory s legislativními pravomocemi vlády, korporátní personální politiku a kolektivní vyjednávání jako mimotržní mechanismy, které formují realitu současných pracovních trhů. Z tohoto důvodu by politiky a opatření měly být navrhovány tak, aby zohledňovaly potřeby všech stran a směřovaly k udržitelnému a prosperujícímu trhu práce.

Vývoj trhu práce v ČR

Na základě MPSV (2019) ke jednou z možností, jak lze popsat vývoj trhu práce v dané zemi, je sledovat makroekonomický ukazatel v podobě nezaměstnanosti. Nezaměstnanost představuje velmi důležitý a aktuální problém, se kterým se nejen Česká republika musí potýkat. Nezaměstnanost je fenomén, který je nedílnou součástí každé tržní ekonomiky. Pokud však míra nezaměstnanosti překročí určitou únosnou hranici, stává se problémem nejen pro ekonomiku země, ale i pro jednotlivé občany dané země.

Dále web, popisuje, že nezaměstnaností jsou ohroženy všechny věkové skupiny obyvatel, ovšem některé jsou ohroženy více než jiné. Těmito rizikovými skupinami jsou ženy s malými dětmi, osoby s nízkým dosaženým vzděláním, lidé předdůchodového věku, osoby se zdravotním postižením a jedinci evidovaní na Úřadu práce po dlouhou dobu.

Buchtová et al. (2013, s. 17) definují nezaměstnanost jako situaci, kdy poptávka občanů po práci v dané zemi převyšuje momentální nabídku prací. Míra nezaměstnanosti je považována za ukazatel socioekonomického stavu země, s dlouhodobou nezaměstnaností jako zvláště závažným jevem, kdy nezaměstnaná osoba nenajde zaměstnání po dobu delší než jeden rok.

V letech 2015-2023 se nezaměstnanost v České republice vyvíjela pozitivně. Podle dat z webu Českého statistického úřadu (2017) byly hodnoty státní nezaměstnanosti v roce 2015 v rozmezí 5,9-7,7 %, s průměrnou roční nezaměstnaností kolem 7 %. Oproti předchozím letům došlo ke snižování nezaměstnanosti. Tento trend pokračoval i v roce 2016, kdy průměrná nezaměstnanost klesla na 5,5 %, což znamenalo výrazný pokles počtu nezaměstnaných o zhruba 400 000 osob ve srovnání s rokem 2015.

Podle MPSV (2020) dosáhla Česká republika v roce 2017 nejnižší míry nezaměstnanosti za posledních 19 let, čímž opětovně zaujala přední příčku v hodnotě nezaměstnanosti v rámci celé

Evropské unie. V září tohoto roku míra nezaměstnanosti klesla na 3,8 %, což představovalo zhruba 300 000 uchazečů o práci, nejnižší počet od roku 1998. Tento pozitivní trend pokračoval i v následujícím roce 2018, kdy průměrný Podíl Nezaměstnaných Osob (PNO) dosáhl úctyhodných 3,2 %. Ekonomika České republiky a její hospodářská situace v této době prosperovala, trh práce byl nasycen pracovními nabídkami a mzdy začaly rostou. Firmy se aktivně snažily získat budoucí zaměstnance, přičemž nabídka pracovních příležitostí převyšovala poptávku. I v roce 2019 pokračoval tento úspěšný trend, kdy počet nezaměstnaných osob klesl na rekordně nízkých 2 %, s minimálními měsíčními fluktuacemi.

Podle údajů z webu ČSÚ (2022) průměrný podíl nezaměstnaných osob (PNO) v roce 2020 vzrostl na 3,5 %. Tento nárůst byl spojen s počátkem celosvětové ekonomické stagnace. Jak je známo, hospodářský cyklus prochází obdobími prosperity i poklesem. Je tedy přirozené, že po delší době ekonomického růstu dochází ke stagnaci a následnému poklesu. Podobný trend lze pozorovat i v roce 2020 v České republice, kde bylo registrováno 245 549 uchazečů o zaměstnání, což bylo o 28 977 méně než v předchozím roce. Celkový podíl nezaměstnaných osob činil 3,3 %.

Podle informací z ČSÚ (2024) pokračoval v roce 2022 trend z předchozích let. Nicméně tentokrát byla celosvětová ekonomická situace ovlivněna také pandemií koronaviru, což mělo dopad i na míru nezaměstnanosti. Úřad práce ČR k 31. 12. 2022 evidoval celkem 271 803 uchazečů o zaměstnání, což představuje nárůst o 14 616 osob ve srovnání s předchozím měsícem a o 13 630 osob ve srovnání s předchozím rokem. Podíl nezaměstnaných osob vzrostl na 3,7 %, což je o 0,2 % více než v roce 2021. Přestože se očekávalo, že pandemie bude mít zásadní dopad na nezaměstnanost, ve skutečnosti nebyly její dopady tak markantní. Celková míra nezaměstnanosti za rok 2023 dosáhla pouze 2,7 %.

2.2.1.1 Nástroje politiky zaměstnanosti

Efektivní využívání pracovních sil jsou spolu se zaměstnaností do značné míry ovlivňovány institucionálním prostředím daného státu. Je nutné, aby bylo podnikání ze strany státu podporováno, a současně docházelo k vytváření optimálních podmínek k ideálnímu využívání pracovních sil/ lidských zdrojů. Večerník (2016, s. 23) dodává, že pro zaměstnanost je institucionární prostředí (podmínky, mantinely, podněty, pravidla) zcela zásadní proměnnou, a k jejich vytváření dochází jak pro samotné psolečnosti/firmy/podniky, tak i pro samotné zaměstnance.

Soukup et al. (2018, s. 240) se domnívá, že politiku zaměstnanosti je možné popsat jako soubor opatření, kterými jsou spoluvytvářeny podmínky pro dynamickou rovnováhu na trhu práce. Nicméně je nutné vyzdvihnout, že politika zaměstnanosti není pouze o zákonech dané země a jednotlivých vládních opatřeních, ale významné jsou i postoje samotných zaměstnavatelů a zaměstnanců. Například, když jsou lidé přijímáni na základě diskriminace založené na rase, pohlaví nebo náboženství, důsledkem toho je nezaměstnanost určitých skupin obyvatelstva, a proto je důležitý širší pohled na politiku zaměstnanosti, téma boje proti diskriminaci a podpora diverzity v pracovním prostředí. Dále Brčák et al. (2020, s. 172) uvádí, že stát má možnost ovlivňovat jak poptávku po práci, tak i nabídku práce.

2.2.2 Mzdy a platy

Pichrt et al. (2020, s. 13-22) zdůrazňují, že mzdy představují nejčastější formu příjmů pro většinu lidí. Tento typ příjmu obvykle získávají dělníci, úředníci, manažeři a další zaměstnanci. Mzda představuje základní složku ekonomického příjmu pro většinu aktivní populace. Řada důchodových systémů je rovněž založena na výši a dynamice mzdových příjmů. Na rozdíl od

zaměstnanců OSVČ neinkasují mzdu, ale prodávají své služby přímo na trhu. Majitelé nemovitostí a podniků získávají příjmy z nájmů, dividend a zisků z jiných finančních aktiv. Nezaměstnaní v některých zemích či pod omezením obvykle obdrží veřejnou finanční podporu. Z jiné perspektivy jsou mzdy klíčovým faktorem určujícím výrobní náklady.

Dále autor uvádí, že existuje několik typů mezd, které se liší v závislosti na různých faktorech. Nominální mzdy jsou ty, které jsou pečlivě popsány v pracovních smlouvách mezi zaměstnancem a zaměstnavatelem. Reálné mzdy pak berou v úvahu inflaci nebo deflaci tím, že korigují nominální mzdy za změny cen zboží a služeb, které zaměstnanec kupuje. V některých specifických institucionálních podmínkách mohou být nominální mzdy automaticky a často upravovány podle inflačních opatření, aby se udržela relativní stabilita reálných mezd. Rovnovážná mzda je pak taková sazba mzdy, při které se množství nabízené práce shoduje s množstvím poptávané práce v daném časovém období.

Jistá část mzdy, podle autora, může být vyplácena v přirozených formách, jako jsou okrajové výhody, ale většina mzdy je obvykle vyplácena v penězích. Některé společnosti mohou zahrnout "akciové opce" do odměn svých zaměstnanců jako součást celkového balíčku odměn. Část nákladů spojených s prací je odesílána státu formou daní a příspěvků do sociálních fondů na důchod a nezaměstnanost. V mnoha zemích existuje značný rozdíl mezi hrubou a čistou mzdou.

Sekerka a spol. (2015, s. 66-94) uvádějí, že firmy a organizace obvykle vyplácejí mzdy svým zaměstnancům na základě pracovní doby a/nebo dosažených výsledků (skutečně odvedená práce nebo splnění stanovených cílů). Individuální výše mzdy často závisí na konkrétní pozici v organizaci, kterou zaměstnanec zastává, ale také na jeho vzdělání, dosavadních zkušenostech a délce pracovního působení. Mzdy nabízené firmami za stejný typ práce mohou sloužit jako (běžný nebo povinný) referenční bod při procesu stanovování mezd.

Dále autoři uvádí, že mzdová diferenciace je běžným fenoménem: různá povolání a odvětví odměňují své pracovníky nerovnoměrně. Dokonce se vyskytuje i mzdová segregace, kdy jsou určitá zaměstnání spojována s konkrétním pohlavím nebo etnickou příslušností. Mzdová struktura pro různá povolání, odvětví i regiony se mění velmi pomalu a podléhá dlouhodobým trendům. Nacházení rovnováhy mezi růstem mezd v různých částech země je běžnou praxí.

Sekerka et al. (2015, s. 101) poznamenávají, že mzdové sazby se na stejné pozici mohou lišit mezi „normální pracovní dobou“ (například 40 hodin týdně) a přesčasy, tedy hodinami, které přesahují běžnou pracovní dobu. Obvykle jsou přesčasy placeny lépe, protože k nim dochází v noci nebo o státních svátcích.

Autoři dodávají, že mzdy se mění v diskrétních časových intervalech, často ročně, případně v rámci víceletého perspektivního plánu.

Plat, jak uvádí Pichrt et al. (2020, s. 61), představuje odměnu, kterou zaměstnanci získávají za svou práci v produktivním procesu. Jednoduše řečeno, plat je ekvivalentem ceny, kterou zaměstnavatelé zaplatí za odvedenou práci zaměstnancům. Stejně jako v případě jiných cen, plat vzniká na trhu (v tomto případě na trhu práce) díky setkání nabídky práce (zaměstnanců) a poptávky po práci (zaměstnavatelů).

Autoři dále zdůrazňují, že plat je hlavním příjmem rodin a určuje jejich spotřebu. Proto se analyzuje nejen v peněžní formě (nominální plat), ale i ve vztahu k množství zboží, které je za něj možné zakoupit (reálný plat). Tímto způsobem je propojena otázka fluktuace platů s fluktuací cen. Pokud platy vzrostou méně než úroveň cen (inflace), reálný plat se sníží, protože i přes nominální zvýšení se množství dostupného zboží pro zaměstnance sníží. Tento jev se nazývá narušení kupní síly zaměstnanců.

Reynolds (2023) upozorňuje na zásadní rozdíl mezi platem a mzdou, a to v tom, že plat je udělován jako pevná částka za určité výplatní období, zatímco mzda se uděluje na hodinové bázi. Zaměstnanci, kteří mají plat, obvykle dostávají stejnou pevnou částku v každém výplatním období, a součet těchto částek za celý rok tvoří roční plat. Tito zaměstnanci jsou obvykle považováni za osoby osvobozené od daně. Plat nezávisí na počtu odpracovaných hodin. Naopak někdo, kdo dostává mzdu, dostává odměnu za každou odpracovanou hodinu, ačkoli je to možné vyjádřit i jako pevnou částku za týden nebo měsíc. Rozdíl mezi platy a mzdami je patrný i v tom, že zaměstnanci s platem jsou často ve vyšších manažerských nebo odborných pozicích.

Reynolds dále ilustruje tento rozdíl na příkladu, kde osoba s platem ve výši 52 000 USD obdrží každý týden hrubou částku 1 000 USD (52 000 USD / 52 týdnů). Na rozdíl od toho, osoba pobírající mzdu dostává zaplaceno za každou odpracovanou hodinu, bez ohledu na to, zda pracuje méně, nebo dokonce přesčas.

Dále Reynolds poznamenává, že zaměstnanci, kteří pobírají mzdu, obdrží mzdu za každou odpracovanou hodinu násobenou počtem odpracovaných hodin. Tito zaměstnanci jsou považováni za neosvobozené od daně. Například, pokud má někdo mzdovou sazbu 20 USD za hodinu a pracuje standardní 40hodinový týden, obdrží hrubou mzdu ve výši 800 USD (20 USD/hod x 40 hodin). Pokud však pracuje pouze 20 hodin týdně, dostane pouze hrubou mzdu 400 USD (20 USD/hod x 20 hodin). Dále, zaměstnanec pobírající mzdu má nárok na přesčasovou mzdu ve výši 1,5násobku své běžné mzdy, pokud pracuje více než 40 hodin týdně.

Šubrt (2018, s. 42) uvádí konkrétní složky mzdy jako části mzdy, kterými jsou odměňována různorodá hlediska zaměstnanců, na základě, kterých je mzda poskytována. Zákoník práce u platu ve veřejných službách a správě přesně definuje existující složky platu a pravidla pro jejich poskytování. Na níže uvedeném obrázu je možné vidět odlišení jednotlivých složek poskytovaných ve mzdách nebo v platech.

Obrázek 4: Jednotlivé složky mezd a platů.

Složky mzdy	Plat	Mzda
platový nebo mzdový základní tarif	●	●
Příplatek ve ztíženém pracovním prostředí	●	●
Příplatek v noční době	●	●
Příplatek v sobotu a v neděli	●	●
Plat nebo náhradní volno ve svátek (příplatek za ve svátek)	●	●
Příplatek za rozdělenou směnu	●	
Plat nebo náhradní volno za přesčas (příplatek za přesčas)	●	●
Příplatek za vedení	●	
Zvláštní příplatek	●	
Osobní příplatek	●	
Odměna	●	
Cílová odměna	●	

Zdroj: Šubrt (2018, s. 42).

Brčák et al. (2015, s. 268) dodává, že je právem státu jasně ustanovovat hranice mezd, tzn. minimální a maximální mzdy. Častěji je přitom státem řešena hranice minimální mzdy. MPSV (2023) definuje minimální mzdu jako „*nejnižší povolenou úroveň odměny za práci v pracovněprávním vztahu*“. V případě dolní hranice (minimální mzdy) se jedná o častý bod volebních programů různých politických stran. Současně na její neustálé zvyšování apelují

i jiné subjekty, jako jsou kupříkladu dborové svazy. Zvýšování hodnoty minimální mzdy však představuje dlouhodobě velice diskutované téma, které má své zastánce i odpůrce (Brčák et al. 2015, s. 268).

Podle Brčáka et al. (2015, s. 268) je hlavním pozitivem zvyšování minimální mzdy růst zaměstnanosti. Zaměstnanci, kteří ještě nemají práci, nebo ji aktivně nehledají, jsou zvyšováním minimálních mezd více motivováni. To však není možné, pokud minimální mzda dosahuje nižší hodnoty než rovnovážná mzda. Naopak za situace, kdy minimální mzda dosahuje výrazně vyšších hodnot než rovnovážná mzda, vzniká nedobrovolná nezaměstnanost, a dopad jejího zvyšování je pak negativní.

Dále autoři uvádějí, že menší podniky, které nemají takové finanční zdroje jako velké firmy, mohou být negativně ovlivněny vysokou hodnotou minimální mzdy. Zvýšení minimální mzdy může rovněž vést k růstu cen a inflaci, což může negativně ovlivnit kupní sílu obyčejných lidí. Proto optimální možností je stanovit minimální mzdu jen lehce nad úrovní rovnovážné mzdy.

Dalším pojmem podle Brčák et al. (2015, s. 271) spojeným s mzdami je průměrná hrubá měsíční mzda, která vyjadřuje podíl mzdových výdajů bez dalších osobních nákladů na jednoho zaměstnance za měsíc. Tato průměrná nominální mzda jednoho zaměstnance zahrnuje veškeré jeho příjmy spojené se zaměstnáním, jako je základní mzda, osobní příplatky, prémie, odměny, podíly na hospodářských výsledcích a náhrady mzdy. Tyto příjmy jsou zúčtovány zaměstnancům na základě příslušných platových a mzdových předpisů a jsou vyjádřeny jako hrubá mzda v Kč na jednoho zaměstnance.

Graf 2: Vývoj průměrné měsíční mzdy v České republice

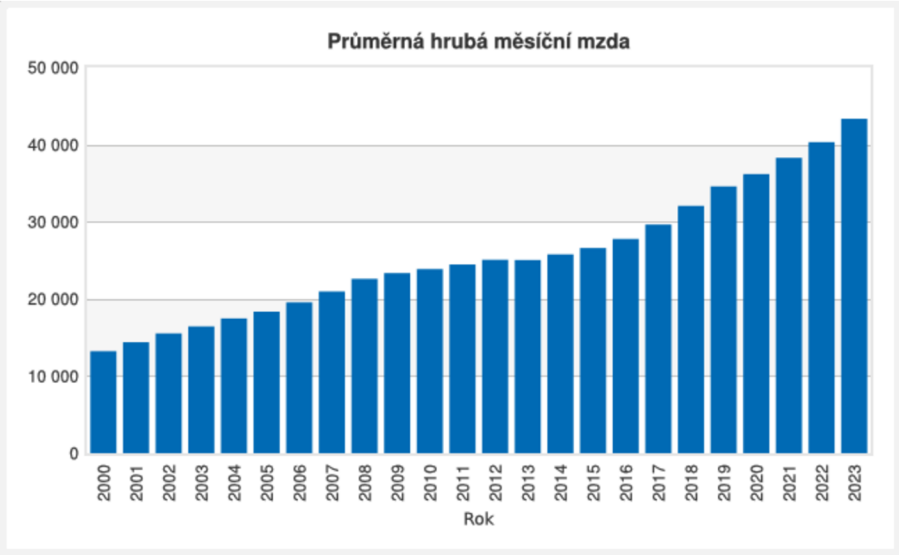

Zdroj: ČSÚ (2023)

2.2.2.1 Vztah mezi inflací a mzdovou politikou

Dle Centrální národní banky (2024), v posledních měsících vlivem vysoké inflace akceleroval i růst nominálních mezd, a to i přes náklady firem související s energetickou krizí. Avšak mzdový růst se přitom v reálném vyjádření hluboce propadl a zůstává stále záporný. Ke zvyšování meziroční dynamiky mezd dochází téměř nepřetžitě od ukončení covidové pandemie, tedy od čtvrtého čtvrtletí 2021. Plošné zrychlování mzdové dynamiky je zřejmé z posunu celé distribuce růstu mezd k vyšším hodnotám. Způsobený růst vypovídá o přetrvající

poptávce ze strany firem v situaxi jejich poměrně dobré finanční kondici. Firmy sice nekompenzují domátstnostem ztrátu reálné kupní síly, ke které dochází díky vysoké inflaci, ale akceptují požadavky zaměstnancům částečně.

Při růstu mezd dochází ke dvěma protichůdným účinkům na nabízené množství práce. Substituční efekt láká pracovníka pracovat déle v důsledku vyšší odměny za každou odpracovanou hodinu. Důchodový efekt působí v opačném směru. Vyšší mzdy mají za následek, že pracovníci si mohou dovolit více volného času spolu s větším množstvím komodit a jiných pro život příjemných věcí. Při určité kritické úrovni se může nabídková křivka zakřivit zpět. Nabídka práce velmi nadaných, jedinečných lidí je zcela neelastická, jejich mzdy jsou z větší části čisté ekonomické renty, tak publikuje Hobza (2016, s. 35).

Hobza dále uvádí, že na trhu se v reálném životě setkáváme se značnými rozdíly ve mzdách, a to i v dokonale konkurenčním prostředí. Rozdíly ve kvalitě různých druhů práce jsou pravděpodobně nejdůležitější příčinou rozdílů ve mzdách. Nelze sice tvrdit, že se trh práce skládá z naprosto si nekonkurujících skupin, nicméně je pravda, že existuje nespočet pouze částečně si konkurujících skupin. Konečná struktura mezd by na dokonale konkurenčním trhu práce byla určena všeobecnou rovnováhou navzájem souvisejících křivek nabídky a poptávky. Nadměrně vysoká nezaměstnanost vyžaduje makroekonomickou politiku podporující expanzi zaměstnanosti, nikoli politiku zaměřenou na snižování nabídky práce.

Rostoucí cena zboží vede k vyšší produkci. K tomu je potřeba zaměstnat více lidí, uvádí Stroukal (2019, s. 15), takže roste i cena. Rostou tak i mzdové náklady. Vyšší mzdy, lidé začínají více utrácet a tím rostou ceny, tím roste inflace.

Vliv na mzdy a platů má redistribuční efekt, má za důsledek přesun bohatství zaměstnanců k zaměstnavatelům, což znamená, že výše nominálních mezd je fixně dána na určité období dopředu, kolem 1-3 let, v tomto období peníze ztrácejí vlivem inflace na hodnotě a zaměstnanec dostává reálně menší částku. Další důsledek uvádí Černohorský (2020, s. 173), přesun bohatství od poplatníků progresivních daní ke státu, tedy jako příjemce daní. Vlivem zvyšování nominálních mezd se poplatníci dostávjí do vyšších pásem danění, nýbrž jejich reálná mzda nemusí růst, tak platí více na daních, které plynou do státního rozpočtu.

Hobza (2016, s. 50) uvádí, že inflace negativně ovlivňuje mzdy, jejichž kupní síla klesá. Nepostihuje vlastníky hmotných statků, protože cena majetku roste stejně jako inflace. Z toho důvodu inflace více postihuje sociálně slabší skupiny obyvatel.

Inflace, podle Ullmana (2023), přímo souvisí s hodnotou platu. Vyšší inflace a následně vyšší náklady na zboží a služby mohou oslabit kupní sílu platu. Jinými slovy, pokud inflace stoupne na 10 %, ale plat zůstane stejný jako při inflaci 6 %, zaměstnanec ve skutečnosti vydělává o 4 % méně v reálné hodnotě. Každá navíc utracená koruna na pokrytí zvýšených nákladů na nákupy se stává korunou, kterou nelze uložit do úspor nebo využít na volné výdaje. Proto je pro pracovníky důležité, aby jejich plat udržoval krok s inflací. V některých případech to může znamenat, že domácnosti se aktivně snaží pokrýt i náklady na nezbytné položky.

2.3 Přerozdělování a důchodová politika

2.3.1 Stárnutí světové populace a jeho vliv na ekonomiku

Podle webu WHO (2020) překonal celosvětový počet obyvatel 8 miliardovou hranici 15. listopadu 2022. Růst z 7 na 8 miliard trval pouhých 12 let, což vyvolalo dlouhodobé obavy ohledně rychlého populačního růstu, včetně nedostatku potravin, nekontrolovatelné nezaměstnanosti, vyčerpání přírodních zdrojů a zhoršujícího se životního prostředí.

Nicméně, největší demografickou výzvou, které svět čelí, a která bude představovat značný problém zejména v budoucnosti, není již rychlý populační růst, ale stárnutí populace. Podle webu může promyšlená připravenost, zahrnující změny v chování, investice do lidského kapitálu a infrastruktury, politické a institucionální reformy a technologické inovace, umožnit zemím čelit této výzvě a využít příležitostí, které demografické změny nabízejí.

Web dále uvádí, že předpokládané tempo růstu populace se v posledních desetiletích výrazně zpomalilo a pravděpodobně bude i nadále klesat. I když se předpokládalo, že v roce 2023 Indie předstihne Čínu a stane se nejlidnatější zemí světa, její průměrná roční míra růstu populace se v letech 2020–2040 odhaduje na 0,7 procenta, což je pod celosvětovým průměrem 0,8 procenta a představuje jen poloviční hodnotu oproti roku 2000. Současné predikce OSN také signalizují budoucí nárůst počtu zemí, v nichž bude docházet k ročnímu poklesu populace, ze 41 v roce 2022 na 88 v roce 2050 (včetně Číny).

Obrázek 5: Světové tempo růstu populace

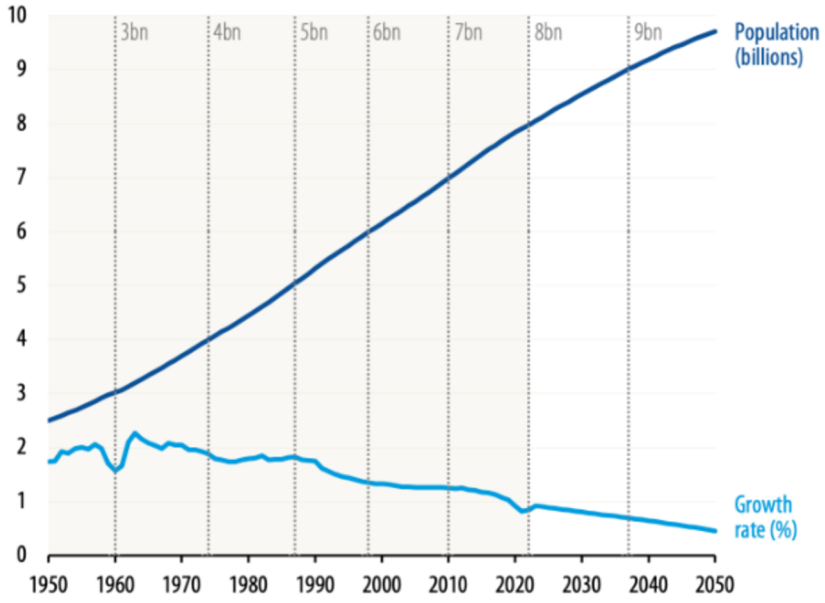

Zdroj: UN (2022).

Podle Ataguba et al. (2021, s. 540-541) pandemie COVID-19 jen mírně ovlivnila velikost a růst celosvětové populace, i přes odhadovaných 15 milionů přímých a nepřímých úmrtí souvisejících s COVID-19 a téměř dvouletý pokles průměrné délky života po celém světě během prvních dvou let pandemie. Pandemie prohloubila nerovnosti a potenciálně vytvořila novou ekonomickou zátěž v důsledku příznaků „dlouhého kovidu“, avšak dopad na plodnost je momentálně nejistý.

Dále Ataguba uvádí, že růst populace se v různých zemích, příjmových skupinách a geografických regionech výrazně liší. Růst je nejvyšší v zemích s nízkými příjmy a nejnižší ve středních a (zejména) vysokých příjmech. Nicméně stárnutí populace se stává univerzálním a dominantním globálním demografickým trendem v důsledku klesající plodnosti, zvyšující se dlouhověkosti a progrese velkých kohort do vyššího věku.

Věková struktura obyvatelstva, dle Ataguba, se radikálně měnila v průběhu let. Globální průměrná délka života vzrostla ze 34 let v roce 1913 na 72 let v roce 2022, a očekává se, že bude pokračovat v této dlouhodobé trajektorii. Mezitím, mezi lety 1970 a 2020, klesla porodnost ve všech zemích světa. Když byly založeny Organizace spojených národů (UN) a

Světová zdravotnická organizace (WHO), bylo sedmkrát více dětí mladších 15 let než lidí ve věku 65 let a starších; do roku 2050 se očekává, že tyto skupiny budou přibližně stejně velké. Od roku 2000 do roku 2050 se očekává, že se podíl lidí ve věku 80 a více let na celosvětové úrovni téměř zdvojnásobí na přibližně 5 procent.

Podle Lutz et al. (2017, s. 9) tyto posuny předznamenávají obrovský soubor zdravotních, sociálních a ekonomických výzev v nadcházejících desetiletích. Tyto změny také naznačují dosud nepravděpodobnou perspektivu rozsáhlého vylidňování. Řešení těchto výzev bude vyžadovat zásadní změny v životním stylu, veřejné a soukromé investice, institucionální a politické reformy a technologické inovace a adaptace. Potenciální důsledky nečinnosti jsou dramatické: klesající pracovní síla, která se bude snažit podporovat rostoucí počet důchodců, současný nárůst onemocnění spojených se stárnutím a související nárůst nákladů na zdravotní péči, a pokles kvality života starších lidí v důsledku nedostatku lidských, finančních a institucionálních zdrojů.

Podle Lutz et al. (2017, s. 13-14) jsou demografické změny obvykle spíše evoluční než revoluční, zejména ve srovnání s jinými hlavními vlivy na sociální a ekonomický blahobyt, jako jsou pandemie, občanské a mezinárodní konflikty a technologické změny. Díky tomu, že demografické trendy jsou předvídatelnější, mají klíčové zainteresované strany relativně široké okno příležitostí pro přijetí politik a podporu chování, které formuje budoucí demografii a zmírňuje potenciální nepříznivé dopady demografických změn.Mezi dosažitelné cíle pro demografickou připravenost patří zlepšení reprodukčního zdraví, vybavení lidí lidským a fyzickým kapitálem, který potřebují k tomu, aby byli produktivními členy společnosti, zajištění dobře fungujících trhů práce a kapitálu, které lidem umožní realizovat svůj produktivní potenciál, zřízení institucí a politik, které omezují zátěž, kterou lidé kladou na životní prostředí, a podpora zdravého stárnutí.

Podle Harper (2014, s. 587-589) a Gu et al. (2021, s. 604) jsou sociální a ekonomické důsledky stárnoucí populace stále zjevnější v mnoha průmyslových zemích po celém světě. V regionech jako Severní Amerika, západní Evropa a Japonsko populace stárne rychleji než kdykoli předtím, což přináší politikům několik vzájemně souvisejících problémů. Tyto problémy by mohly výrazně podkopat vysokou životní úroveň mnoha vyspělých ekonomik. V roce 2020 se jednalo o 727 milionů lidí ve věku 65 a více let. Očekává se, že se toto číslo do roku 2050 více než zdvojnásobí.

Harper dodává, že mezi nejvýznamnější ekonomické důsledky stárnoucí populace jsou konkrétně:

Pokles populace v produktivním věku

Rychle stárnoucí populace znamená, že v ekonomice je méně lidí v produktivním věku, což vede k nedostatku kvalifikovaných pracovníků. Tento nedostatek může ztěžovat podnikům obsazování rolí v poptávce. Ekonomika, která nemůže obsadit poptávaná povolání, čelí řadě nepříznivých důsledků, jako je pokles produktivity, vyšší mzdové náklady, opožděná expanze podnikání a snížená mezinárodní konkurenceschopnost. V některých případech nedostatek nabídky práce může tlačit na růst mezd, což může vést k mzdové inflaci a vytvoření začarovaného kruhu spirály mezi cenami a mezdami.

Jako kompenzaci se mnoho zemí snaží podporovat přistěhovalectví, aby udržely své pracovní síly dobře zásobené. Země jako Austrálie, Kanada a Spojené království přitahují více vysoce kvalifikovaných přistěhovalců. Avšak integrace těchto přistěhovalců do pracovní síly může být problémem, protože domácí zaměstnavatelé nemusí uznávat jejich doklady nebo pracovní zkušenosti, zejména pokud byly získány mimo severní Ameriku, západní Evropu a Austrálii.

Zvýšení nákladů na zdravotní péči

Vzhledem k tomu, že poptávka po zdravotní péči roste s věkem, musí země s rychle stárnoucí populací alokovat více peněz a zdrojů do svých systémů zdravotní péče. Výdaje na zdravotnictví jako podíl na hrubém domácím produktu (HDP) jsou již ve většině vyspělých ekonomik vysoké. Jednou z výzev, kterým čelí vyspělé ekonomiky, je zajistit, aby se při zvýšení výdajů skutečně zlepšily výsledky zdravotní péče.

Sektor zdravotnictví navíc v mnoha vyspělých ekonomikách čelí podobným problémům, včetně nedostatku pracovních sil a dovedností a zvýšené poptávky po domácí péči. Všechny tyto eskalátory nákladů mohou stávajícím systémům ztížit zvládnutí zvýšené prevalence chronických onemocnění a zároveň uspokojit potřeby velké a rostoucí populace starších dospělých.

Zvýšení poměru závislosti

Země s velkou populací starších dospělých jsou závislé na menších skupinách pracovníků, z jejichž strany vybírají daně na zaplacení vyšších zdravotních nákladů, důchodových dávek a dalších veřejně financovaných programů. To je stále běžnější ve vyspělých ekonomikách, kde důchodci žijí s pevnými příjmy a současně mnohem menšími daňovými odvody, než, kterým jsou vystavováni pracující lidé v produktivním věku. Kombinace nižších daňových příjmů a vyšších výdajů na zdravotní péči, důchody a další výhody je hlavním problémem vyspělých průmyslových zemí.

Změny v ekonomice

Ekonomika s významným podílem starších dospělých a důchodců má jiné hnací síly poptávky než ekonomika s vyšší porodností a větším počtem obyvatel v produktivním věku. Například rychle stárnoucí populace má tendenci mít větší požadavky na zdravotnické služby a domovy důchodců. Ačkoli to nemusí být nutně negativní, ekonomiky mohou čelit výzvám při přechodu na trhy, které jsou stále více poháněny zbožím a službami spojenými se staršími lidmi. S tím, jak vyspělé ekonomiky v průběhu příštích 15 let budou stárnout, se teprve uvidí, zda imigrace bude schopná zaplnit mezery v sektorech, které po stárnoucí populaci zbyly, nebo zda se širší ekonomiky budou muset přizpůsobit měnící se demografii.

Web WHO (2020) tvrdí, že Japonsko představuje zemi s nejvyšším podílem obyvatel složeným ze starších dospělých, přičemž 28,2 % lidí dosahuje věku 65 let a více. Mezi další země s vysokým procentem starších dospělých patří Itálie s 22,8 % občanů ve věku 65 let a více, a Finsko s 21,9 %. Nejmladší zeměmi světa jsou většinou země v Africe, přičemž Niger má nejnižší střední věk, který doshauje hodnoty pouze 15,2 let. Mít mladé obyvatelstvo může být pro národy příležitostí i výzvou.

Dále WHO ukazuje, že země v současné době zkoumají řadu různých politik, jak se přizpůsobit ekonomickým posunům v důsledku stárnutí populace. Společný návrh obsahuje odložení věku odchodu do důchodu, což účinně prodlužuje dobu, kterou jednotlivci stráví prací. Mezi další možnosti patří snížení dávek sociálního zabezpečení v případech, kdy existují potenciální deficity, a zvýšení daní, které je zaplatí.

Web uvádí, že mnoho průmyslových zemí se potýká se stárnutím populace, což často odpovídá úbytku dospělých v produktivním věku a nárůstu nákladů na zdravotní péči. Tyto problémy mohou způsobit ekonomické napětí, zejména pokud to znamená, že menší část celkové populace musí nést značné náklady sociální záchranné sítě. Země se stárnoucími ekonomikami v současnosti zkoumají řadu možných cest, jak se těmto a dalším ekonomickým posunům přizpůsobit.

2.3.2 Důchod a důchodová politika

MPSV (2019, s. 6) naznačuje, že systém sociálního pojištění v českém prostředí zahrnuje základní povinné důchodové pojištění a nemocenské pojištění. Kromě pojistného na sociální zabezpečení se v rámci tohoto systému také vybírá příspěvek na státní politiku zaměstnanosti.

Web ČSÚ (2016) uvádí, že dávkový systém nemocenského pojištění se skládá ze čtyř jednotlivých dávek. Konkrétně jde o nemocenskou dávku, podporu při ošetřování člena rodiny, peněžitou pomoc v mateřství a vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství. Osoby samostatně výdělečně činné mají možnost dobrovolně platit nemocenské pojištění, a následně mají nárok pouze na dvě dávky - nemocenskou a peněžitou pomoc v mateřství. Uchazeči o zaměstnání nejsou nemocensky pojištěni, ale z nemocenského pojištění mají nárok na peněžitou pomoc v mateřství.

Dále web podotýká, že důchodové pojištění zajišťuje občany, kteří dosáhnou neproduktivního věku, jsou invalidní nebo dojde k úmrtí jejich živitele. V rámci důchodového pojištění jsou v českém prostředí poskytovány důchody starobní, plné invalidní, částečné invalidní, vdovské a vdovecké a sirotčí.

Skrze sociální péči podle ČSÚ (2016) „*zajišťuje stát pomoc občanům, jejichž životní potřeby nejsou dostatečně zabezpečeny příjmy z pracovní činnosti, dávkami důchodového nebo nemocenského zabezpečení, popřípadě jinými příjmy, a občanům, kteří ji potřebují vzhledem ke svému zdravotnímu stavu nebo věku. Sociální péče zahrnuje zejména péči o občany těžce zdravotně postižené. V rámci sociální péče se poskytují peněžité dávky, věcné dávky a kulturní a rekreační péče (zejména jde o příspěvky na opatření zvláštních pomůcek, úpravu bytu, zakoupení, celkovou opravu a zvláštní úpravu motorového vozidla, provoz motorového vozidla, individuální dopravu, úhradu za užívání bezbariérového bytu a garáže, příspěvek úplně nebo prakticky nevidomým občanům, bezúročné půjčky zdravotně postiženým občanům aj.)*“.

MPSV (2019, s. 6) zmiňuje, že primární legislativní normou, která upravuje nároky ze základního povinného důchodového pojištění pro případ stáří, invalidity či úmrtí živitele, je v současné době zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění (dále jen „zákon o důchodovém pojištění“). Tento zákon byl schválen Poslaneckou sněmovnou Parlamentu roku 1995 a nabyl účinnosti dnem 1. ledna 1996. Od té doby již byl několikrát novelizován.

Dále MPSV upozorňuje, že účast na plnění základního důchodového pojištění je povinná po splnění všech ustanovených podmínek. Zákon o důchodovém pojištění umožňuje ve stanoveném rozsahu v rámci základního povinného důchodového pojištění i dobrovolnou účast. Tato legislativa platí pro všechny skupiny pojištěnců, včetně zaměstnanců v pracovním poměru, osob ve služebním poměru, členy družstev, osoby samostatně výdělečně činné (OSVČ) a ostatní skupiny pojištěnců. Při splnění zákonem stanovených podmínek vzniká občanům právní nárok na pobírání důchodu. Všechna rozhodnutí o nároku na dávku důchodového pojištění a její výši či výplatě podléhají přezkoumání soudem.

MPSV (2019, s. 6) udává: „*Základní důchodové pojištění je ekonomicky garantováno státem, protože nelze ponechat důchodce bez zdroje příjmu, na kterém jsou existenčně závislí. Princip zásluhovosti se v důchodovém pojištění projevuje v omezeném rozsahu v důsledku současného uplatňování principu sociální solidarity (existence redukčních hranic, kterými se zápočet vyšších příjmů stanoveným způsobem omezuje, způsobuje pokles relativní úrovně důchodu se vzrůstajícími příjmy započitatelnými pro účely důchodového pojištění). Dynamičnost základního důchodového pojištění je dána každoroční aktualizací úrovně příjmů, z nichž se vychází při výpočtu procentní výměry důchodu, a zvyšováním vyplácených důchodů*“.

Ze základního důchodového pojištění jsou občanům České republiky konkrétně vypláceny následující typy důchodů podle MPSV (2019, s. 7-9):

Starobní důchod (včetně tzv. „předčasného starobního důchodu“, do kterého vchází osoby, které dosahují nižšího věku než toho, který je ustanoven).

Podmínky nároku je potřebná doba plnění důchodového pojištění alespoň 25 let (v případě předčasného starobního důchodu 15 let) a současně s tím dosažení důchodového věku (věku 65 let). Zde je nutné vyzdvihnout, že do doby plnění důchodového pojištění jsou počítány i tzv. náhradní doby pojištění, během nichž nejsou osobami státu odváděny žádné platby, každým rokem dochází ke zvyšování důchodového věku (u mužů o 2 a u žen o 4 měsíce až na cílový stav podle nyní účinné právní úpravy 63 let pro muže a bezdětné ženy a 59 až 62 let pro ženy podle počtu vychovaných dětí, předčasný odchod do starobního důchodu je možný až o tři roky dříve před dosažením důchodového věku; snížení za předčasný odchod do starobního důchodu je trvalé.

Plný invalidní důchod,

Podmínky nároku je existence dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu odpovídajícího plné invaliditě (pokles schopnosti soustavně vykonávat pracovní činnosti nejméně o 66 %), získání potřebné doby pojištění aspoň 5 roků v období posledních deseti roků před vznikem plné invalidity (platí pro pojištěnce starší 28 let; u mladších pojištěnců je doba kratší podle věku v době vzniku plné invalidity); při vzniku plné invalidity v důsledku pracovního úrazu nebo nemoci z povolání se považuje podmínka potřebné doby pojištění za splněnou (to je také jediné zohlednění pracovního úrazu a nemoci z povolání v nárocích ze základního důchodového pojištění);

Částečný invalidní důchod,

Podmínky nároku je existence dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu odpovídajícího částečné invaliditě (pokles schopnosti soustavné výdělečné činnosti nejméně o 33 %), získání potřebné doby pojištění stejné jako v případě plného invalidního důchodu;

Vdovský a vdovecký důchod,

Podmínky nároku jsou existence manželství v době smrti jednoho z manželů; zemřelý v době smrti splňuje nebo by splňoval podmínky nároku na vlastní důchod; nárok na důchod trvá po dobu jednoho roku od úmrtí manžela bez dalších podmínek po uplynutí této doby musí být splněna některá z podmínek stanovených zákonem o důchodovém pojištění (péče o nezaopatřené dítě, péče o dítě závislé ve stanoveném stupni z důvodu nepříznivého zdravotního stavu na péči jiné osoby, péče o svého rodiče nebo o rodiče zemřelého manžela žijícím ve společné domácnosti, který je závislý ve stanoveném stupni z důvodu nepříznivého zdravotního stavu na péči jiné osoby, pozůstalý manžel je plně invalidní nebo dosáhl stanoveného věku [55 let u žen a 58 let u mužů], pokud není nižší důchodový věk), nárok na důchod vznikne znovu, pokud je některá z těchto podmínek splněna do 5 roků od dřívějšího zániku nároku na důchod; nárok na důchod zaniká uzavřením nového manželství.

Sirotčí důchod,

Podmínky nároku vzniká po zemřelém rodiči (osvojiteli) nebo po osobě, která převzala dítě do péče nahrazující péči rodičů, a dítě na ni bylo v době její smrti odkázáno výživou, kterou nemohli ze závažných důvodů zajistit jeho rodiče, zemřelý rodič splnil nebo by splňoval podmínky nároku na vlastní důchod, pozůstalé dítě je nezaopatřené (tj. do skončení povinné školní docházky, a poté, nejdéle však do 26. roku věku, jestliže se soustavně připravuje na budoucí povolání nebo se nemůže na budoucí povolání připravovat ze zdravotních důchodů).

Dále MPSV (2019, s. 9). podotýká, že z důchodového pojištění jsou vypláceny v podstatě pouze dávky odvozované z doby pojištění a dosahovaných výdělků. Jedinou výjimku představuje plný invalidní důchod, který je při splnění stanovených podmínek přiznáván tzv. invalidům z mládí.

Důchod v současné době sestává ze dvou složek, (jedná se o tzv. dvousložkovou konstrukci), podle MPSV je to základní výměry stejné pro všechny druhy důchodů nezávislé na době pojištění a dosahovaném výdělku, z procentní výměry odvozené z doby pojištění a dosahovaného výdělku.

Důchodem se tak podle Hobzi (2016, s. 33) rozumí celkové množství peněz, které osoba nebo domácnost obdrží během časového odbdobí. Důchod se tedy sestává z mezd nebo pracovního výdělku.

Současný důchodový systém České republiky, je podle Stroukala (2019, s.23) experimentem, který selhává. V České republice se stal rozpočet Ministerstva práce a sociálních věcí už větší, než mají všechna ministerstva dohromady. Důchody se nezvládají uplatit, jelikož jsou tak velké, že kdyby se dala všem důchodcům průměrná mzda, muselo by se zvýšit DPH a daň z příjmu fyzických osob na více než dvojnásobek.

Obrázek 6: Lorenzova křivka.

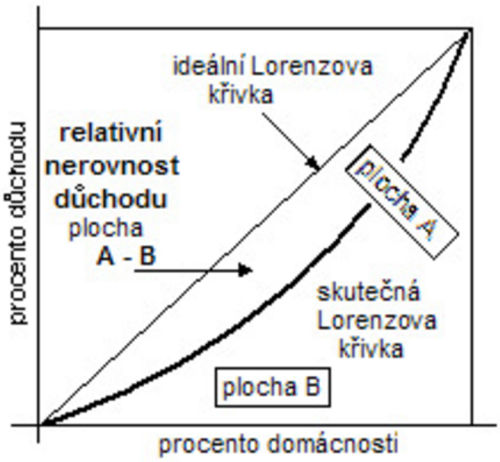

Zdroj: Středoevropské centrum pro finance a management

Výpočet důchodu, jak uvádí Potůček (2018, s. 64), vyměřuje Česká správa sociálního zabezpečení, záleží na tom, kolik a jak je přispíváno na sociální pojištění. Výše výdělků vystupuje do výpočtu výše důchodu po přepočítání výpočtového základu, jehož prostřednictvím se do výpočtu promítá solidarita s vyššími příjmy. Célá částka se započítá do výše první redukční hranice, která činí 44 % stanovené průměrné mzdy. Zbytek průměrného výdělku se do výpočtového základu započíta 24 %. Pokud je výdělek vyšší než 400 % průměrné mzdy v daném roce, nebude se počítat.

Redistribuční efekt má vliv na důchody, má za důsledek přesun bohatství od příjemců fixních důchodů k příjemcům variabilních důchodů. Tedy, jak uvádí Černohorského (2020, s. 173), příjemci fixního důchodu (sociální dávky, starobní důchod) jsou sociálně slabší domácnosti a tyto příjmy tvoří podstatnou složku jejich příjmu. Nominální hodnota daných příjmů je na určitou dobu dána. Avšak naproti tomu variabilní důchod (mzdy a jiné) mohou obsahovat tak zvanou inflační doložku, která zabezpečuje nominální zvyšování příjmů v případě určité míry inflace. Inflační doložka je například způsobena vlivem odborových svazů nebo dojednáním v soukromých smlouvách.

Bosworth et al. (2016, s. 131) upozorňují, že v současné době existují velké rozdíly v úmrtnosti podle socioekonomického statusu v rámci bohatých průmyslových zemích a také v některých rozvojových zemích. Tyto rozdíly se navíc v posledních desetiletích často prohlubovaly.

Zatímco Holzmann et al. (2020, s. 66-68) podotýká tyto narůstající nerovnosti ohledně zdraví samy o sobě naléhavým a kritickým problémem pro politiku, jedná se o rozdíly, které se vzájemně ovlivňují s vládními programy, zejména programy pro seniory, jako jsou veřejné důchody, zdravotní péče a dlouhodobé programy péče.

Dále autoři informují o ekonomicky zvýhodněné skupiny přežívají více let než ty s nižšími příjmy, a proto získávají z každého z těchto programů i nákladnější výhody. Pokud daňové a příspěvkové struktury na jedné straně a dávkové struktury na straně druhé nezohlední takové rozdíly, výsledkem může být čistý přesun příjmů od chudých k bohatým prostřednictvím těchto programů. Do té míry, do jaké jsou programy navrženy jako progresivní a určené k přerozdělování příjmů od bohatých k chudým, rozdíly v úmrtnosti sníží nebo dokonce obrátí směr přerozdělování.

Například podle Lee a Sanchez-Romero (2020, s. 124-129) je prohloubení rozdílu v dlouhověkosti mezi horním a spodním příjmovým kvintilem v USA zvýšilo současnou hodnotu celoživotních vládních dávek pro horní kvintil ve srovnání s nejnižšími o 132 000 USD pro muže a o 157 000 USD pro ženy. Důsledky tohoto druhu jsou jistě přítomny i v jiných zemích a začaly přitahovat širší pozornost.

Dále autoři zdůrazňují, že s postupujícím stárnutím populace je fiskální udržitelnost vládních programů pro seniory stále více ohrožena. To vede k rostoucím tlakům na úpravy důchodových politik jak v současnosti, tak v blízké budoucnosti. Případné změny politiky, jako například zvýšení normálního důchodového věku pro nárok na důchod nebo indexace výše dávek podle očekávané délky života každé generace, budou mít různé dopady na skupiny s odlišnou úmrtností. Tyto dopady budou ještě větší v případě, že se rozdíly v úmrtnosti budou nadále prohlubovat.

2.3.3 Vliv inflace na výši důchodů

Míra inflace ovlivňuje, jakou hodnotu budou mít úspory na penzi za dobu několika let. Časem může rostoucí inflace úspory i vážně znehodnotit a snížit tak příjem jedince. Zahrnutí inflace do penzijní strategie je klíčem k funkčnímu finančnímu plánování do budoucna.

Skutečná a tržní očekávání inflace v krátkodobém až střednědobém horizontu vzrostla v posledních letech na celém světě na svá historická maxima.

Rostoucí inflace byla dominantním tématem již v roce 2022. Centrální banky po celém světě přijaly uvolněnou fiskální a měnovou politiku v boji proti pandemii COVID-19 a pomalu začaly vé svém přístupu zpřísňovat. Federální rezervní systém ponechal úrokové sazby krátkodobých výpůjček blízko nule a naznačil, že očekává, že bude tyto sazby udržovat poblíž nuly alespoň do roku 2023. Evropská centrální banka a Bank of England ponechaly sazby beze změny a zvýšily rozsah svých programů nákupem dluhopisů. Tato nadměrná stimulace ze strany tvůrců politik ve spojení s narušením dodavatelského řetězce a spotřebitelskou základnou se silnější kupní silou vedla k obavám z vyšší inflace, která by byla umocněna rostoucími cenami vstupů a oklikou mezi očekáváním trhu a mírou inflace. Konečným výsledkem se stala inflace, která dosahovala nejvyšší úrovně v rámci nedávné historie. Inflace dosáhla dokonce vyšších hodnot než v dobách globální finanční krize (od roku 2007-2009).

Podle Bodnara (2023) důvěra důchodců v to, že mají dostatek finančních prostředků na to, aby mohli vést pohodlný život po celou dobu svého pobytu v důchodu, výrazně poklesla. Tento

trend vyplývá alespoň z dat z průzkumu důvěry osob v důchodovém věku provedeného v roce 2023. Průzkum byl realizován Výzkumným ústavem zaměstnaneckých výhod a společností Greenwald Research. Výsledky tohoto průzkumu zaznamenaly největší pokles důvěry od doby globální finanční krize v roce 2008.

Dále Bodnar naznačuje, že výzkum prokázal, že největší vliv na ztrátu důvěru nesla právě inflace. V průzkumu až 42 % důchodců uvedlo, že ztratily svoji důvěru v důsledku vysokých životních nákladů a 25 % respondentů uvedlo, že důvodem je nedostatek úspor. Obě tyto proměnné však spolu úzce souvisejí.

Bodnar zdůrazňuje, že když stoupají náklady na život, zbývá méně prostoru pro úspory. Téměř 60 % důchodců uvádí, že jejich důchodové účty za posledních 12 měsíců poklesly, a dvě třetiny respondentů se obávají, že rostoucí životní náklady jim znemožní spoření peněz. Navíc 58 % respondentů má obavy, že budou nuceni výrazně omezit své výdaje. Špatná výkonnost akciových a dluhopisových trhů také negativně ovlivnila důchodové úspory.

Podle Sexauer et al. (2015, s. 80) inflace v roce 2022 dosáhla nejvyšší úrovně od počátku 80. let 20. století. Hodnoty inflace v mnoha vyspělých zemích přesáhly 10 %, což může být pro lidi, kteří si po několik desetiletí zvykli na inflaci pod 2,5 %, vnímáno jako velmi vysoké číslo. Ekonomové však zdůrazňují, že to může být užitečná připomínka významu zohlednění dopadů inflace při plánování důchodu.

Autoři dále uvádějí, že většina lidí si všimne rostoucí inflace při nakupování. Ceny se zvyšují od oblečení, plynu a potravin až po spotřebiče, auta a nemovitosti. Zatímco platy mohou spolu s inflací růst pro jedince v produktivním věku, pro důchodce a ty blížící se důchodovému věku má inflace vážné finanční důsledky. Rostoucí ceny mohou v průběhu času významně snížit kupní sílu jejich pevného příjmu. Například pokud by inflace činila 3,7 % a tato hodnota by se udržovala po dobu pěti let, mohlo by to snížit kupní sílu hotovostního účtu v hodnotě 1 milionu amerických dolarů na 828 193 amerických dolarů. I malé zvýšení inflace (o 2 % až 2,5 %) tak může mít pro důchodce značný dopad.

2.3.4 Valorizace a její role v ekonomice

Podle Kobylińska a Balcerowski (2017, s. 36) jsou důchodové dávky poskytovány dlouhodobě s cílem pokrýt ekonomické potřeby důchodců. Nicméně je důležité si uvědomit, že v rámci fungující tržní ekonomiky dochází k poklesu ekonomické hodnoty těchto dávek, což je způsobeno především progresivní inflací. Tento pokles ekonomické hodnoty v čase představuje jednu z hrozeb, které vznikají v případě nedostatečného zhodnocení důchodových nástrojů. Je také důležité rozpoznat riziko vzniku tzv. starých portfolií a nedostatečné zapojení příjemců do procesu zvyšování společenského bohatství. Tyto hrozby podtrhují význam právních předpisů týkajících se valorizace důchodových dávek, která je upravena jak vnitrostátním právem, tak mezinárodními dohodami.

Potůček (2018, s. 71) rozumí starobní důchod jako většinou jediný zdroj příjmů. Pozvolná ztráta kupní síly měny, tedy vývojem inflace, nemohou tvůrce důchodového systému nechat bez povšimnutí. Proto vymysleli nástroj odborně zvaný indexe, lidově valorizace důchodů. O ní se rozhoduje kocem roku s platností v roce bezprostředně následujícím.

Dále autor uvádí, že v minulosti od roku 1995 až 2012, byl pro valorizace používán idnex růstu spotřebitelských cen všech domácností, který byl nižší než růst spotřebitelských cen domácností všech důchodů. Důchodci totiž vynakládají ve srovnání s ekonomicky aktivními větší část svých příjmů na náklady spojené s bydlením, stravováním, léky a zdravotní péči, které rostly rychleji než ostatní výdaje. Z toho vyplývá, že indexace důchodů nedokázala srovnat krok s reálnými životními náklady důchodců le tím, že výše valorizovaných důchodů byla rok

od roku nižší, než by odpovídalo růstu skutečných výdajů, se navíc rok od roku rozevíraly příjmové nůžky mezi důchodci žijícími z důchodů a lidmi vydělávajícími si na živobytí na trhu práce.

Podle Potučka (2018, s. 71) došlo k významné změně ve valorizaci důchodů v roce 2012 za vlády Petra Nečase. Podobně jako při výpočtu výše důchodu, i při jeho valorizaci se změna odehrála prostřednictvím definování základního a procentního vyjádření. Na základě rozhodnutí bylo stanoveno, že základní výměra bude činit 9 % průměrné mzdy. Navýšení důchodů bylo provedeno tak, aby průměrný starobní důchod odpovídal kombinaci celkové inflace pro celou populaci a jedné třetiny růstu reálné mzdy. Kromě toho Nečasova vláda rozhodla (po roce), že v letech 2013 až 2015 bude přihlédnuto pouze k jedné třetině inflace, nikoli ke celkové hodnotě.

Valorizaci, která není tak závazná (a kterou vlády proto upřednostňují před indexací). Frekvence i výše úprav jsou určovány čas od času rozhodnutím vlády, tak uvádí Jurečka (2020 s. 148) anebo jsou výsledkem složitých vyjednávání.

Dle Ministerství vnitra (2024) ČR valorizace důchodů v roce 2024 budou zvýšeny podle nařízení vlády, o výši všeobecného vyměřovacího základu za rok 2022, přepočítacího koeficientu pro úpravu všeobecného vyměřovacího základu za rok 2022, redukčních hranic pro stanovení výpočtového základu pro rok 2024, základní výměry důchodu stanovené pro rok 2024 a částky zvýšení za vychované dítě pro rok 2024 a o zvýšení důchodů v roce 2024. Důchody přiznané před 1. lednem 2024 se zvyšují od 1. ledna 2024 tak, že základní výměra důchodu se zvyšuje o 360 Kč měsíčně. Výše základní výměry důchodu pro rok 2024 činí 4.400 Kč.

2.4 Metodika práce

Cílem mé práce je analyzovat vývoj na mzdy, platy, důchody a odhalit příčiny odlišností v adaptaci na inflační vývoj. Záměrem mé práce je přispět k lepšímu pochopení vlivu inflace na mzdy, platy a důchody v České republice.

Pro zpracování teoreticko-metodologické části práce bylo nejdříve provedeno zkoumání literatury v oblasti inflace na trhu práce, včetně zaměření na mzdy, platy a důchody, pro nalezení relevantních publikací na zmiňovaná témata. Relevantnost publikací byla ověřována přes portál Národní knihovny České republik, kdy byla každá vyhledána a bylo potvrzeno, že se jedná o odborný text, či monografii. Do textu jsou zahrnuty vlastní názory a myšlenky, které jsou podloženy konkrétními autory.

Samozřejmě, zde jsou definice klíčových pojmů v kontextu písemné práce zabývající se vlivem inflace na mzdy, platy a důchody. Inflace je ekonomický jev, který popisuje trvalé zvyšování cen zboží a služeb v ekonomice, což má za následek pokles kupní síly peněz a hodnoty měny. Mzdy představují finanční odměnu, kterou zaměstnavatel poskytuje svým zaměstnancům za vykonanou práci nebo služby, obvykle v souladu s dohodnutým tarifem nebo smlouvou. Plat je forma mzdy, která se často vztahuje na pevnou částku odměny za práci na určité pracovní pozici nebo úrovni, často s pravidelnou výplatou. Důchody jsou pravidelné platby, které jsou poskytovány jednotlivcům po dosažení určitého věku, invaliditě nebo jiných kritérií, obvykle v podobě penzijních dávek nebo sociálních podpor. Tyto definice jsou klíčové pro porozumění základních pojmů, které budou použity v písemné práci o vlivu inflace na mzdy, platy a důchody.

Analytická metoda v kontextu písemné práce zabývající se vlivem inflace na mzdy, platy a důchody je systematický přístup k analýze a interpretaci dat s cílem porozumět a vyvodit závěry o vzájemných vztazích mezi inflací a těmito příjmy. Tato metoda může zahrnovat statistické

techniky, ekonometrické modelování, matematické formulace a další analytické nástroje k identifikaci vzorců, trendů a případných kauzálních vztahů mezi inflací a mzdami, platy a důchody. Analytické metody jsou klíčové pro posouzení dopadů inflace na ekonomické ukazatele a poskytují podklady pro formulování doporučení pro ekonomickou politiku a správu.

Výsledky práce zabývající se vlivem inflace na mzdy, platy a důchody zahrnují identifikaci vzájemného vztahu mezi inflací a změnami v mzdách, platech a důchodech. Dále je provedena analýza dopadu inflace na kupní sílu mezd a důchodů v různých obdobích. Práce také hodnotí účinky inflace na životní úroveň lidí v důchodovém věku a pracující populace. Kromě toho se zkoumají strategie a politiky, které mohou být použity k minimalizaci negativních dopadů inflace na mzdy a důchody. Nakonec je diskutováno, jak vlády a centrální banky reagují na inflační tlaky a jaká opatření přijímají k ochraně reálné hodnoty mezd a důchodů

3 Analytická část práce

V analytické části je provedena podrobná analýza vývoje mezd, platů a důchodů v České republice v období od roku 2000 do roku 2023, s důrazem na vliv inflace na tuto oblast. Analytická část se rovněž zaměřuje na reakce státu na změny inflace a na opatření, která byla přijata k jejímu řízení a minimalizaci jejích negativních dopadů. Na závěr této části práce jsou interpretovány výsledky analýz a formulována doporučení, která by mohla sloužit jako základ pro tvorbu politiky a strategií v oblasti ekonomické stability a sociální spravedlnosti v České republice.

3.1 Vývoj mezd, platů a důchodů vlivem inflace

Tato podkapitola se zaměřuje na analýzu vlivu inflačního vývoje na mzdy, platy a důchody. Zkoumá, jaký dopad má inflace na tyto ekonomické ukazatele a jaké mechanismy mohou být použity k jejich regulaci a ochraně před inflačními tlaky. Tímto přístupem lze lépe porozumět ekonomickým vztahům a případným nerovnostem v příjmech v důsledku inflace.

Graf 3: průměrná roční míra inflace.

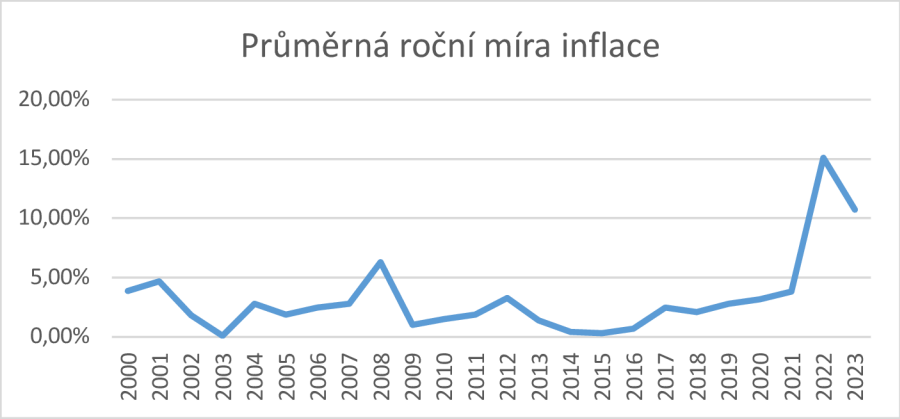

Zdroj: vlastní zpracování na základě CZSO (2023)

Na grafu 3 je zřejmá dynamika průměrné míry inflace v průběhu let. Nejnižší hodnota inflace byla zaznamenána v roce 2003, kdy činila pouze 0,1 %. Tato hodnota byla velmi blízko nule a představovala hranici deflace, což může být z hlediska ekonomiky závažné, zejména pro centrální banku, která se snaží udržet inflaci na stabilitní úrovni. Naopak nejvyšší míra inflace byla dosažena v roce 2022, kdy dosáhla hodnoty 15,1 %. Toto rapidní zvýšení inflace je pozorovatelné od roku 2020, kdy svět postihla pandemie COVID-19. Tento vývoj má značné důsledky nejen pro spotřebitele a podniky, ale i pro měnovou politiku a ekonomickou stabilitu země. Je důležité sledovat tuto dynamiku a přijímat opatření k minimalizaci negativních dopadů inflace na ekonomiku.

Graf 4: měsíční vývoj meziročního indexu spotřebitelských cen.

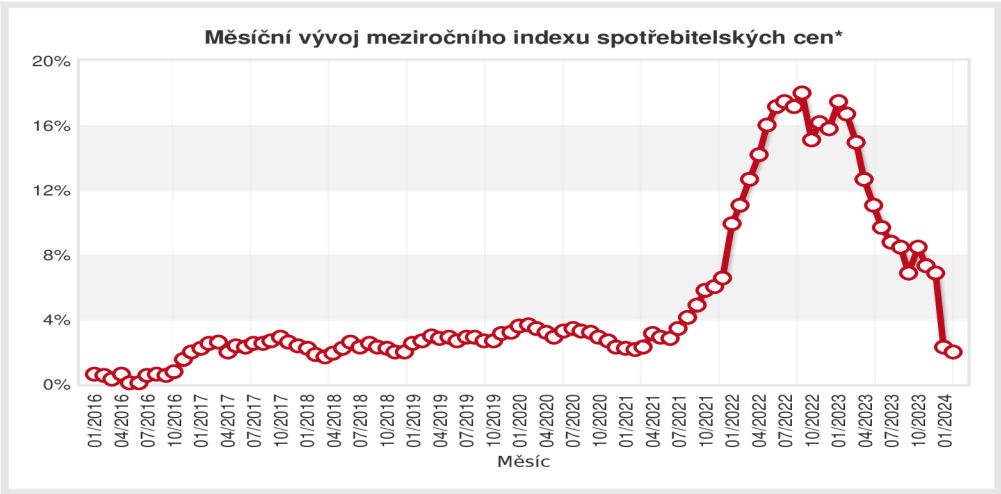

Zdroj: Český statistický úřad (2024)

Z grafu lze jasně vypozorovat vývoj meziročního indexu spotřebitelských cen, který vyjadřuje procentní změnu cenové hladiny. Tato informace je klíčová pro teoreticko-metodickou část práce, neboť umožňuje sledovat vliv inflace na ekonomiku a spotřebitelskou poptávku. Podrobnější analýza potvrzuje dopady pandemie, která způsobila výrazné výkyvy a nestabilitu na trhu.

Inflace bude nepříznivě ovlivňovat úroveň mezd a platů, což povede k poklesu reálných mezd. Tento jev může mít za následek omezení vývozu, protože dovážené zboží a služby budou pro danou zemi levnější než vlastní produkty. Dále bude inflace postihovat příjemce fixních důchodů, jejichž kupní síla se bude snižovat.

Na závěr bude inflace mít špatný dopad na společnost jako celek, jelikož bude měnit strukturu spotřeby. Při vysoké inflaci si lidé nemohou dovolit tolik zboží a služeb, což může vést ke změně jejich spotřebních návyků a životního stylu. Tato situace může přispět k socioekonomickým nerovnostem a nespokojenosti v populaci.

Graf 5: Průměrná měsíční mzda – čtvrtletní údaje

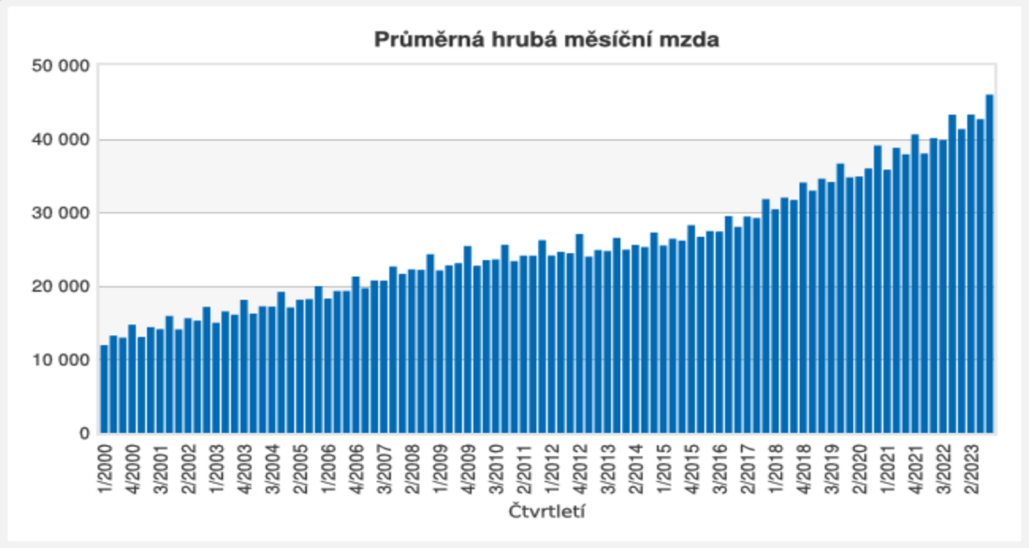

Zdroj: Český statistický úrad (2023)

Graf 5 zobrazuje průměrnou měsíční mzdu v České republice na základě čtvrtletních údajů. Tento graf poskytuje vizuální přehled o vývoji průměrné měsíční mzdy v průběhu času a umožňuje sledovat změny v příjmech v průběhu jednotlivých čtvrtletí. Analyzování tohoto grafu může poskytnout důležité poznatky o dynamice mezd v České republice a může sloužit jako základ pro další ekonomickou analýzu a plánování.

Mzdy se od čtvrtého čtvrtletí 2021 začaly nepřetržitě zvyšovat v důsledku dopadů covidové pandemie. Plošné zrychlení mzdové dynamiky je patrné zejména mezi roky 2021 a 2022. Tento trend naznačuje snahu kompenzovat ekonomické dopady pandemie a zlepšit finanční situaci zaměstnanců.

Navzdory růstu nominálních mezd ve třetím kvartále roku 2022 byl zaznamenán pokles reálných mezd. Bankovní rada zdůrazňuje, že pro dlouhodobou cenovou stabilitu je důležité, aby mzdové požadavky zůstávaly zdrženlivé. Zvyšování sazeb bylo pozastaveno a čeká se na další vývoj mezd a spotřeby domácností. ČNB zvažuje možnost opatrného zvyšování sazeb v případě hrozby mzdově-inflační spirály.

Graf 6: Vývoj průměrné hrubé měsíční mzdy na přepočtené počty zaměstnanců – čtvrtletní údaje

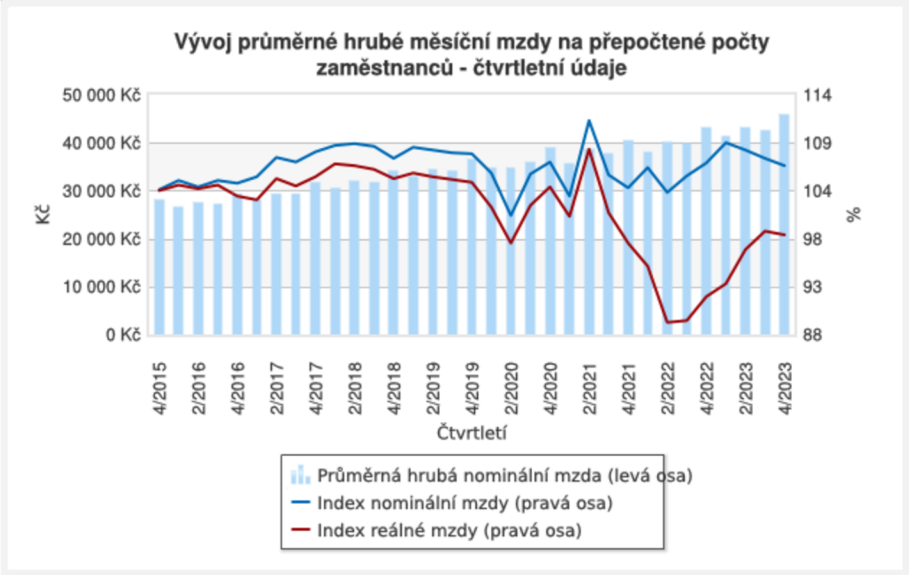

Zdroj: Český statistický úrad (2023)

Graf 6 ukazuje vývoj průměrné hrubé měsíční mzdy na přepočtené počty zaměstnanců v České republice na základě čtvrtletních údajů. Tento graf je důležitým nástrojem pro sledování změn v příjmech pracujících v průběhu času a umožňuje porovnávání mzdových trendů mezi různými obdobími.

Průměrná hrubá měsíční mzda je vyjádřena na přepočtené počty zaměstnanců, což znamená, že jsou brány v úvahu nejen absolutní hodnoty mzdových údajů, ale také počet zaměstnanců, kteří tvoří pracovní sílu. Tento přístup umožňuje lepší porovnání mzdového vývoje při zohlednění změn v počtu zaměstnanců v ekonomice.

Graf 7: Distribuce mzdového růstu ve firmách se posouvá k vyšším hodnotám

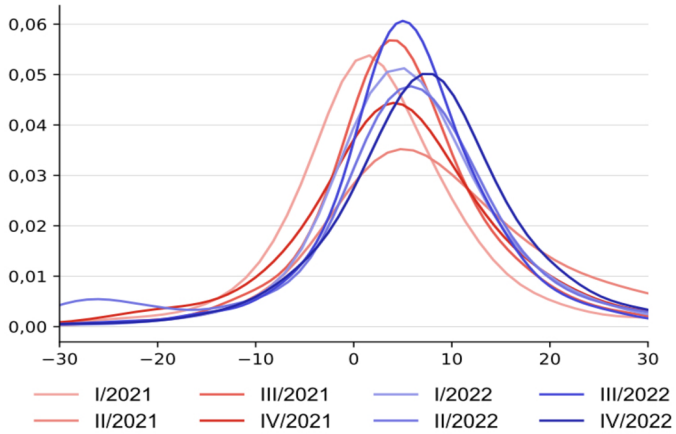

Zdroj: Česká národní banka

Tento graf dokládá plošnost mzdového růstu od ukončení covidové pandemie v České republice. Osy grafu jsou interpretovány následovně: Osa x vyjadřuje meziroční růst nominálních mezd v procentech, zatímco osa y znázorňuje hustotu pravděpodobnosti. Tímto způsobem je možné vizualizovat distribuci meziročního růstu mezd a lépe porozumět trendům na trhu práce po skončení pandemického období.

Graf 8: Průměrná výše starobního důchodu v ČR

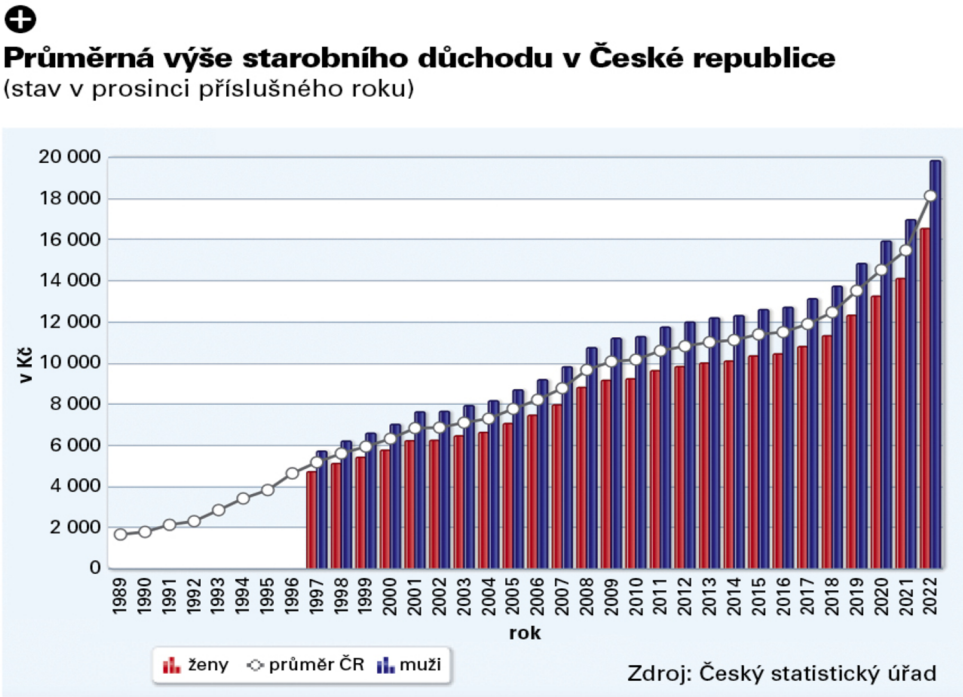

Zdroj: Český statistický úřad

Graf 8 ukazuje průměrnou výši starobního důchodu v průběhu času. Je patrné, že výše důchodu roste lineárně. Například v roce 1997 činil průměrný důchod 5148 Kč, přičemž ženy pobíraly průměrně 4687 Kč a muži 5689 Kč. Tato data poskytují důležitý pohled na vývoj starobních důchodů v České republice a mohou být využita k analýze sociálního zabezpečení obyvatelstva.

3.2 Reakce státu a ČNB na inflaci

Podle ČSÚ (2022) V České republice začala inflace narůstat od roku 2021. Průměrná míra inflace v České republice za rok 2021 dosahovala hodnoty 3,8 %. Oproti předešlému roku (roku 2020) došlo k nárůstu inflace o 0,6procentního bodu. V průběhu roku 2021 míra inflace nejprve mírně klesla (na 2,8 %) a na této hodnotě se držela od března až do srpna roku 2021. Pak začala stoupat a v listopadu atakovala hodnotu 3,5 %. V prosinci roku 2021 pak inflace dosáhla hodnoty 3,8 %. Celková roční míra inflace tak byla nejvyšší od roku 2008, kdy činila 6,3 %. Nejvíce tento vývoj ovlivnil nárůst cen potravin, nealkoholických nápojů, dopravy (pohonných hmot a olejů) a bydlení (nájemné, údržba a opravy, vodné, stočné a paliva).

Dále web uvádí, že průměrná míra inflace v České republice za rok 2022 odpovídala hodnotě 15,1 %. Oproti roku 2021 došlo k navýšení hodnoty inflace o 11,3procentního bodu. Celková roční míra inflace tak byla druhá nejvyšší od vzniku samostatné České republiky, vyšší byla jen v roce 1993, kdy se ustálila na hodnotě 20,8 %. Nejvíce tento vývoj ovlivnil nárůst cen bydlení (nájemné, elektřina, vodné, stočné a paliva), potravin a nealkoholických nápojů (pekárenské a mléčné výrobky, obiloviny, vejce a maso), spolu s dopravou (pohonných hmot a olejů). Průměrná míra inflace v České republice dosahovala roku 2023 hodnoty 10,7 %. Oproti roku předešlému tak došlo k ponížení inflace o 4,4procentního bodu. Celková roční míra inflace i přes pokles stále byla třetí nejvyšší hodnotou od vzniku samostatné České republiky, nejvyšší

byla v roce 2022 a v roce 1993, kdy činila již zmíněných 20,8 %. Vývoj spotřebitelských cen nejvíce ovlivnil nárůst cen bydlení (nájemné, elektřina, vodné, stočné, teplo a teplá voda), alkoholických nápojů a tabáku (lihoviny, pivo, víno, tabákové výrobky), stravovacích a ubytovacích služeb. Naopak došlo k poklesu cen u potravin, nealkoholických nápojů nebo pohonných hmot.

Celosvětový nárůst inflace, dle Werber (2022), začal v polovině roku 2021, přičemž mnoho zemí zaznamenalo nejvyšší míru inflace za několik desetiletí. Bylo to připisováno různým příčinám, včetně ekonomické dislokace související s pandemií COVID-19, narušení dodavatelského řetězce, fiskálních a měnových stimulů poskytnutých v letech 2020 a 2021 vládami a centrálními bankami po celém světě v reakci na pandemii a cenových drápů. Oživení poptávky z recese COVID-19 vedlo do roku 2020 k výraznému nedostatku nabídky v mnoha obchodních
a spotřebitelských ekonomických sektorech. Míra inflace ve Spojených státech a v eurozóně dosáhla vrcholu ve druhé polovině roku 2022 a prudce klesla v roce 2023 a v roce 2024. Navzdory jejímu poklesu přetrvávají výrazně vyšší cenové hladiny u různého zboží a služeb oproti úrovním před pandemií, což někteří ekonomové spekulovat je trvalé.

Dále autor uvádí, že počátkem roku 2022 ruská invaze na Ukrajinu ovlivnila globální ceny ropy, zemního plynu, hnojiv a potravin ještě více situaci zhoršila. Vyšší ceny benzínu byly hlavním přispěvatelem k inflaci, protože producenti ropy zaznamenali rekordní zisky. Diskutovalo se o tom, zda jsou inflační tlaky přechodné nebo trvalé a do jaké míry je faktorem dráždění cen. Všechny centrální banky (kromě Bank of Japan, která do roku 2024 držela své úrokové sazby na stabilní úrovni –0,1 %) reagovaly agresivním zvýšením úrokových sazeb.

Ať již inflace zasáhla většinu světových států, jejich vlády na nastalou situaci reagovaly odlišně a tím došlo k tomu, že byla inflace zvládnuta různými zeměmi v rlzném časovém horizontu. Jak konkrétně v této zkoušce obstála česká vláda a Česká národní banka (ČNB), a jaké konkrétní kroky tyto subjekty v boji proti rostoucí inflaci podnikly?

Nutné je nejprve zmínit, že za to, že dochází celosvětově k markantnímu nárůstu hodnoty inflace, je bezprecedentně zodpovědná uvolněná politika centrálních bank napříč vyspělým světem po velké finanční krizi konce první dekády tohoto století (tzv. světová finanční krize). Jednalo se o politiku, která neskončila po dvou až třech letech, jak bylo zprvu plánováno, ale nakonec trvala po dobu více než 12. Dále Weber (2022) uvádí, že k tomu se připojila také mimořádně uvolněná rozpočtová politika mnoha vlád, která byla implementována nejprve pro záchranu bankovního sektoru v rámci postižených zemích, pak pro financování záchranných sítí (například příspěvky v nezaměstnanosti, podpora podniků), a také snaha o stimulaci ekonomik v následné recesi a po několika letech pak znovu v covidové pandemii.

Proč však donedávna dosahovala inflace v českém prostředí o tolik vyšších hodnot než ve většině jiných vyspělých zemí? Proč byla kupříkladu dvojnásobně vyšší oproti Německu, když se jedná o země s podobně vysokým podílem průmyslu? Proč byla až pětinásobně vyšší než v jiných světových zemích?

Matesová (2023) uvedla, že základní odpovědnost za vysoké hodnoty inflace v českém prostředí nese centrální banka. Ta nesplnila primární povinnost, kterou ji udává legislativa zákonem. Přitom disponuje nástroji k tomu, aby mohla dlouhodobě rostoucí inflaci snížit. Základní úrokové sazby má sice centrální banka nastaveny na vysoké hodnotě, ale i při nich je možné měnovou politiku státu nazvat značně uvolněnou. Pro ilustraci, americká centrální banka má základní úrokové míry v současnosti nastaveny výše, než je úroveň americké inflace ().

Matesová, 2023) zmiňuje: „*Za to, že se inflace v české ekonomice vyšvihla na vysoké hodnoty dříve než ve většině jiných vyspělých zemí, ale nesla odpovědnost především – i když ne*

výhradně – předchozí vláda svou vysoce nezodpovědnou rozpočtovou politikou. Přinejmenším od poloviny roku 2020 pod záminkou pandemie vypouštěla do české ekonomiky výdaje převyšující příjmy o stovky miliard. A nešlo o výdaje na investice, ale převážně na spotřebu. Proti nim ovšem na trhu chybělo zboží a služby. Podle vyjádření NKÚ v r. 2021 rozpočtová podpora na „kompenzace protiepidemických opatření" z 90 procent s pandemií nesouvisela. Ani rychlá akce tehdejšího vedení České národní banky, které zvýšilo základní úrokové sazby už v červnu 2021, na kompenzaci popsané rozpočtové nezodpovědnosti nestačila".

Dále autorka uvádí, že v rozpočtových výdajích vysoce přesahujících příjmy bohužel po dlouhou dobu pokračovala i následující (současná) vláda v čele s premiérem Petrem Fialou. Ty z výdajů, které přímo nebo zprostředkovaně (růst důchodů a platů ve veřejné sféře, dotace podnikům, vč. státních výdajů na zastropované ceny energií) podporují spotřebu domácností, nadále živí inflaci. Vláda sice zdaleka nezvyšuje výdaje v takové míře, do jaké ji tlačí politická opozice svými návrhy na zvyšování výplat ze státního rozpočtu, důchodů nebo velkorysých kompenzací domácnostem i podnikům za ceny energií a jiných základních životních statků a která by pro českou budoucnost byla zhoubná. I tak ale nedokázala tomuto tlaku účinně čelit.

Matesová (2023) uvádí, že v zájmu budoucnosti české společnosti ale vláda musí rozpočtově neodpovědné tlaky ustát i přesto, jak silný vliv na část ekonomicky neorientovaných voličů mohou návrhy opozice nebo některých zájmových skupin mít. Odpovědnost za rozpočtovou situaci totiž nese právě vláda. V podmínkách české ekonomiky ovšem značný díl viny za vysokou inflaci a její udržování nesou všechny dosavadní české vlády bez rozdílu, protože nezajistily přiměřenou ochranu českého trhu před vlivem silných podnikatelských subjektů a skupin, a to ani v odvětvích, kde jde o základní a neopominutelnou funkci státu v každé tržní ekonomice. Za ně lze považovat všechna síťová odvětví klíčová pro život společnosti, především energetiku, vodní hospodářství a telekomunikace, výrobu a prodej dalších základních životních potřeb. V nich tržní mechanismus z principu fungovat nemůže a domácnosti, potenciální konkurenti a zbytek ekonomiky budou bez adekvátní regulace zákonitě poškozováni.

Dále autorka zmiňuje, že u řady vlád celé historie samostatné České republiky můžeme z jejich kroků oprávněně usuzovat, že nešlo o nezkušenost a naivitu, ale o záměr. Náprava nebude otázkou několika měsíců, ale zatím se jí přinejmenším v energetickém sektoru ani nepřibližujeme.

Jak uvádí Matesová (2023) spolu s celou řadou dalších autorů (Sekerka et al. 2015, Brčák et al. 2020) je to práve Česká národní banka (ČNB), která by měla dohlížet na to, aby inflace dosahovala trvale nízkých hodnot, a jednalo se tak o jev stabilní a do značné míry předvídatelný. ČNB si již roku 2010 vytyčila svůj hlavní cíl, čímž je, držet inflaci pod hranicí 2 %. Jedná se o hodnotu, která reflektuje praxi centrálních bank v rámci vyspělých ekonomik (ČNB, 2024).

ČNB (2024) říká, že podle nejvyššího právního dokumentu České republiky, Ústavy České republiky, představuje hlavní cíl České národní banky pečovat o cenovou stabilitu v českém prostředí. Mimo to je další funkcí tohoto orgánu dohlížet na finanční stabilitu a bezpečné fungování českého finančního systému. Pokud to není v rozporu se stanovenými cíli, ČNB se snaží podporovat obecnou hospodářskou politiku vlády, která by vedla k trvale udržitelnému hospodářskému růstu české ekonomiky. Cenová stabilita je dosahována skrze usměrňování vývoje úrokových sazeb v rámci českého hospodářství, a to takovým způsobem, aby byla inflace udržována na nízké a současně s tím i stabilní úrovni, aniž by se tím tempo růstu ekonomiky zbytečně zpomalovalo nebo naopak přehnaně urychlovalo.

Podle (ČNB, 2024): „*Od ledna 1998 provádí ČNB svou měnovou politiku v režimu cílování inflace. Zjednodušeně řečeno, zavazuje se usilovat o to, aby se inflace za normálních vnějších*

ekonomických podmínek pohybovala v blízkosti vyhlášeného inflačního cíle. Tento režim má ve srovnání s ostatními měnověpolitickými režimy (například cílování peněžní zásoby, cílování měnového kurzu) několik výhod. Především je zaměřen přímo na kontrolu inflace – veličiny, která přímo ovlivňuje rozhodování a chování většiny z nás v oblasti spotřeby, investic a úspor, jakkoliv si to nemusíme uvědomovat. Závazek centrální banky v podobě inflačního cíle je pro veřejnost dobře srozumitelný a ukotvuje inflační očekávání".

Změny úrokových sazeb hodnotu inflace nejcitelněji ovlivňují v následujících 12–18 měsících. ČNB (2024) se z toho důvodu při svém měnověpolitickém uvažování zaměřuje zejména na toto časové období. Nicméně musí brát do úvahy i předcházející nebo budoucí vývoj. Prognóza vývoje inflace a celé ekonomiky vychází vždy z aktuální doby a prozatímního vývoje, ale i z predikcí o následném vývoji některých významných veličin a ekonomických ukazatelů. Prognóza je realizována skrze sofistikovaný model zaměřený na fungování české ekonomiky, zároveň je však významně ovlivněna i odbornými diskuzemi a expertními názory ekonomů ČNB.

Podle (ČNB, 2024):„*Predikční model je založen na poznatcích ČNB o tom, jak silně a s jakým zpožděním se v různých oblastech ekonomiky, a nakonec v inflaci projevuje vývoj ve vnějším prostředí (inflace a hospodářský růst v zahraničí, světové ceny surovin atp.), různá administrativní rozhodnutí českého státu a samosprávy s cenovými dopady, a zejména jak a kdy se projeví změny úrokových sazeb ČNB. Za nejvýznamnější cesty, jimiž se změny úrokových sazeb ČNB promítají v ekonomice, lze pokládat cestu přes klientské úrokové sazby a cestu přes měnový kurz. Klientské úrokové sazby, za které si mohou domácnosti a firmy v soukromých bankách půjčovat a ukládat, se mění v závislosti na změnách sazeb ČNB. Výsledné hodnoty klientských úrokových sazeb pak ovlivňují poptávku – jak mnoho budou domácnosti spotřebovávat a firmy investovat, a naopak, jak mnoho budou spořit. Také měnový kurz obvykle reaguje na změny úrokových sazeb ČNB, zejména pokud jsou tyto změny větší a jsou vnímány jako dlouhodobé. Výsledné hodnoty kurzu pak významně ovlivňují úroveň cen dováženého zboží, a tedy inflaci; s větším zpožděním také vývoz a dovoz, celkovou poptávku a opět inflaci*".

4 Závěr

Ceny se neustále mění, ale nelze říct, že narůstá inflace pokaždé, když dojde ke zvýšení cen. Místo toho je možné říct, že k inflaci dochází, když ceny mnoha věcí, které lidé běžně kupují, rostou současně a jejich cena se zvedá dlouhodobě. Vysvětleno jiným způsobem, inflace je pokračující zvyšování obecné cenové hladiny zboží a služeb v ekonomice v průběhu času.

Ceny se mohou měnit z různých důvodů a různými způsoby. Ceny jednotlivých výrobků a služeb se mohou měnit, protože se změnila nabídka nebo poptávka po těchto položkách. Například cena pomerančů může vzrůst kvůli nepříznivým klimatickým podmínkám v místě jejich pěstování, popřípadě se může zvedat cena parkování v místě, kde se koná velká sportovní událost, protože více lidí potřebuje na tomto místě v tu chvíli parkovat.

Inflace představuje zvýšení úrovně cen zboží a služeb, které domácnosti běžně nakupují. Měří se jako rychlost změny těchto cen. Obvykle ceny v průběhu času rostou, ale mohou také klesat (situace zvaná deflace).

Nejznámějším ukazatelem inflace je Index spotřebitelských cen (CPI), který měří procentní změnu ceny koše zboží a služeb spotřebovávaných domácnostmi. Podrobnější klasifikace inflace na různorodé typy představuje významný faktor pro hodnocení dopadů nebo závažnosti inflačního procesu. Prakticky dochází ke kombinování různých druhů podnětů, a proto mohou být následky inflace odlišné.

Důsledkem inflace je oslabení reálné hodnoty peněz neboli oslabení kupní síly. Tyto dopady je možné rozdělit na pozitivní a negativní, jelikož některým ekonomickým subjektům přináší užitek, a některým naopak škodí. Mezi nejvýznamějčí důsledky inflace můžeme zařadit redistribuční efekt, který má mnoho variant působení. Redistribuční efekt tedy představuje přesun části bohatství od prvních ekonomických subjektů ve prospěch druhých ekonomických subjektů.

Inflace má přímý dopad na kupní sílu zaměstnanců a jejich životní náklady. S rostoucí inflací rostou i ceny věcí každodenní potřeby nezbytných pro každodenní život. V důsledku toho je třeba zvýšit platy, aby udržely krok s rostoucími náklady – ale pokud mzdy budou stagnovat, může to vést k narušení kupní síly zaměstnanců.

Zaměstnanci, kteří se kvůli inflačním tlakům snaží vyjít s penězi, mohou být nuceni přijmout další práce na částečný úvazek nebo si půjčit peníze, aby udrželi krok s životními náklady. To jim může ztížit soustředění se na práci a v konečném důsledku to může vést ke snížení produktivity a morálky. Když inflace narušuje kupní sílu zaměstnanců, snižuje jejich diskreční výdaje, což může mít dominový efekt na celkovou ekonomiku, protože spotřebitelské výdaje jsou jedním z hlavních motorů hospodářského růstu.

Současně s tím inflace ovlivňuje i důchody. Když stoupá inflace, běžné věci zdražují, od oblečení, plynu a potravin, až po spotřebiče, auta nebo dokonce nemovitosti. Pokud se jedná o jedince v produktivním věku, který pracuje, může spolu s inflací narůstat i jeho plat. Ale pro důchodce a ty, kteří se blíží důchodovému věku, má inflace vážnější finanční důsledky. V průběhu času mohou rostoucí ceny výrazně snížit kupní sílu pevného příjmu.

Literatura

Primární zdroje

BALL, RJ. Inflation and the Theory of Money. Routledge, 2017.

BOSWORTH, B, BURTLESS, G, ZHANG, K. Later retirement, inequality in old age, and the growing gap in longevity between rich and poor, 2016.

BRČÁK, J, SEKERKA, B, SEVEROVÁ, L, STARÁ, D. Makroekonomie: makroekonomický přehled. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2020. ISBN 978-80-7380-831-0.

BUCHTOVÁ, B, ŠMAJS, J, BOLELOUCKÝ, Z. Nezaměstnanost. praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4282-3.

CALDARA, D, CONLISK, S, PENN, M. The effect of the war in Ukraine on global activity and inflation, 2022.

ČERNOHORSKÝ, J. Finance: od teorie k realitě. Praha: Grada Publishing, 2020. ISBN 9788027118090.

GOODWIN, N. Macroeconomics in context. New York: Routledge, 2022. ISNB 9781032170374.

HECZKO, S. et al. Ekonomika a společnost 4.0. Ostrava: Key Publishing, 2020. ISBN 978-80-7418-338-6.

HOBZA, V. Kompendium ekonomie Mikro- a makroekonomie pro studenty FTK. 1. Olomouc: Grada Publishing, 2016. ISBN 978-80-244-5038-4.

HOLZMANN, R, PALMER, E, SACCHI, S. Progress and Challenges of Nonfinancial Defined Pension Schemes. Washington, D.C.: The World Bank, 2020.

IMF Working Paper 2023/190, "One Hundred Inflation Shocks: Seven Stylized Facts," by Anil Ari, Carlos Mulas-Granados, Victor Mylonas, Lev Ratnovski, and Wei Zhao.

JUREČKA, V. Makroekonomie. Praha: Grada Publishing, 2017. ISBN 978-80-271-9266-3.

LEE, RD, SÁNCHEZ-ROMERO, M. Overview of the relationship of heterogeneity in life expectancy to pension outcomes and lifetime income In: Holzmann R, Palmer E, Palacios R, and Sacchi S (Eds), Progress and Challenges of Nonfinancial Defined Pension Schemes. Vol 1: Addressing Marginalization, Polarization, and the Labor Market. Washington, D.C.: The World Bank, 2020.

LUTZ, W, BUTZ, WP, SAMIR, KE. World population & human capital in the twenty-first century: An overview, 2017.

MPSV. 2019. Systém sociálního zabezpečení v České republice.

PICHRT, J, TOMSEJ, J. Proměny odměny. Praha: Wolters Kluwer, 2020. Právní monografie. ISBN 978-80-7676-019-6.

POTŮČEK, M. České důchody. Praha: Univerzita Karlova Nakladatelství Karolinum, 2018. ISBN 978-80-246-4236-9.

SEKERKA, B, BRČÁK, J, KUČERA, A. Ekonomie trochu jinak. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2015. ISBN 978-80-7380-534-0.

SOUKUP, J, POŠTA, V, NESET. Makroekonomie. Praha: Management Press, 2022. ISBN 978-80-7261-596-4.

STROUKAL, D. Ekonomické bubliny. Kdo je nafukuje, proč praskají a jak vdalší krizi neztratit vše. Praha: Grada Publishing, 2019. ISBN 978-80-271-2194-6.

ŠTIBLAR, F. The rise and fall of Yugoslavia: an economic history view. In Central Europe in the Twentieth Century (pp. 61-82). Routledge, 2018.

VEČERNÍK, J. Práce, hodnoty, blahobyt: české reálie v evropském kontextu. Vydání první. Praha: Sociologický ústav A V ČR, 2016. ISBN 978-80-7330-295-5.

WORLD HEALTH ORGANIZATION, et al. Ageing. 2020.

Odborné knihy a časopisy

ATAGUBA, JE, BLOOM, DE, SCOTT, A.J. 2021. A timely call to establish an international convention on the rights of older people. The Lancet Healthy Longevity, 2(9), e540-e542.

BROŽOVÁ, D. 2016. Formování moderní ekonomiky trhu práce: O úloze institucionalistických teorií. Acta Oeconomica Pragensia. 24 (6), 56-68.

COIBION, O, GORODNICHENKO, Y, KUMAR, S. 2020. Inflation expectations as a policy tool? journal of International Economics, 124, 103297.

GONZÁLEZ, MDLO, JAREÑO, F, SKINNER, FS. 2016. Interest and inflation risk: investor behavior. Frontiers in psychology, 7, 390.

GU, D; ANDREEV, K; DUPRE, ME. 2021. Major trends in population growth around the world. China CDC weekly. 3.28: 604.

HARPER, S. 2014. Economic and social implications of aging societies. Science. 346(6209), 587-591.

HARTWELL, CA. 2019. Short waves in Hungary, 1923 and 1946: Persistence, chaos, and (lack of) control. Journal of Economic Behavior & Organization, 163, 532-550.

JACOBS, D, PERERA, D, WILLIAMS, T. 2014. Inflation and the Cost of Living. RBA Bulletin, March, 33-46.

JAIN, MP, SHARMA, A, KUMAR, M. 2022. Recapitulation of demand-pull inflation & cost-push inflation in an economy. Journal of Positive School Psychology, 2980-2983.

KAVILA, W; LE ROUX, P. 2016. Inflation dynamics in a dollarised economy: The case of Zimbabwe. Southern African Business Review. 20.1: 94-117.

KOBYLINSKA, A., BALCEROWSKI, M. 2017. pension valorization method–selected issues. Copernican Journal of Finance & Accounting, 6(3), 35-46.

LYDON, R. 2022. Household characteristics, Irish inflation and the cost of living. Economic Letter, 2022(1), 1-6.

MALMENDIER, U; NAGEL, S. 2016. Learning from inflation experiences. The Quarterly Journal of Economics. 131.1: 53-87.

MAUNE, A, MATANDA, E, MUNDONDE, J. 2020. Is money supply the cause of inflation in Zimbabwe? An empirical examination. Acta Universitatis Danubius. Œconomica, 16(3).

PITTALUGA, GB, SEGHEZZA, E, MORELLI, P. 2021. The political economy of hyperinflation in Venezuela. Public Choice, 186(3), 337-350.

PROCHÁZKOVÁ, C., PUSTOVALOVÁ, A., PROCHÁZKA, D. 2021. Elasticity of Substitution in the Manufacturing Sector in the Czech Republic. Politická ekonomie. vol. 69, no. 4, p. 435-456.

SENATORE, L. 2016. Lectures on inflation. Theoretical Advanced Study Institute in Elementary Particle Physics: new frontiers in fields and strings. 447-543.¨

SEXAUER, SC, PESKIN, MW, CASSIDY, D. 2015. Making retirement income last a lifetime. Financial Analysts Journal, 71(1), 79-89.

STOCK, JH; WATSON, MW. 2016. Core inflation and trend inflation. Review of Economics and Statistics. 98.4: 770-784.

TONG, E. 2024. Repercussions of the Russia–Ukraine war. International Review of Economics & Finance. 89: 366-390.

VEDRIN, A. 2015. "Inflation targeting and financial stability: providing policymakers with relevant information", BIS Working Papers, no 503.

WYNNE, M. 2018. "Core inflation: review of some conceptual issues", Federal Reserve Bank of St Louis, Review, Part 2, May/June, pp 205–28.

Internetové zdroje

BODNAR, J. [online]. 2023 [cit. 2024-03-09]. Dostupné z: WWW: https://www.kiplinger.com/retirement/how-inflation-hurts-retirees

ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA [online]. 2017 [cit. 2024-03-09]. Dostupné z: WWW: https://www.cnb.cz/cs/o_cnb/menova-politika-ceske-narodni-banky/

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD [online]. 2017 [cit. 2024-03-09]. Dostupné z: WWW: https://www.czso.cz/csu/czso/cri/miry-zamestnanosti-nezamestnanosti-a-ekonomicke-aktivity

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD [online]. 2023 [cit. 2024-03-09]. Dostupné z: WWW: <https://www.czso.cz/csu/czso/graf-prumerna-vyse-starobniho-duchodu-v-ceske-republice>.

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. CZSO [online]. 2023 [cit. 2024-03-09]. Dostupné z: WWW: <https://www.czso.cz/csu/czso/kdyz_se_rekne_inflace_resp_mira_inflace>.

ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA. CNB [online]. 2023 [cit. 2024-03-09]. Dostupné z: WWW: <https://www.cnb.cz/cs/menova-politika/inflacni-cil/historie-inflacnich-cilu-cnb/>.

ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA. CNB [online]. 2023 [cit. 2024-03-09]. Dostupné z: WWW: < https://www.cnb.cz/cs/menova-politika/zpravy-o-menove-politice/boxy-a-clanky/Analyza-mzdove-dynamiky-v-Ceske-republice/>.

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. CZSO [online]. 2016 [cit. 2024-03-19]. Dostupné z: WWW: https://www.czso.cz/documents/10180/23956829/000109c24.pdf/4e3e7a65-64c0-4da7-89e6-a37b295285b3?version=1.0

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. CZSO [online]. 2023 [cit. 2024-03-19]. Dostupné z: WWW: <https://www.czso.cz/csu/czso/pmz_cr>.

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. CZSO [online]. 2023 [cit. 2024-03-14]. Dostupné z: WWW: <https://www.czso.cz/csu/czso/prace_a_mzdy_prace>.

IMF [online]. 2019 [cit. 2024-03-14]. Dostupné z: WWW:

https://www.imf.org/en/Publications/fandd/issues/Series/Back-to-Basics/Inflation

MATESOVÁ, J. [online]. 2019 [cit. 2024-03-14]. Dostupné z: WWW: https://www.seznamzpravy.cz/clanek/ekonomika-ocima-byznysu-kdo-tedy-muze-za-ceskou-inflaci-vlady-ji-vyrobily-a-cnb-nezastavila-230688

MPSV [online]. 2019 [cit. 2024-03-14]. Dostupné z: WWW: https://www.mpsv.cz/-/nezamestnanost-zustala-v-zari-na-3-8-pocet-uchazecu-mirne-klesl

REYNOLDS, T. Difference between salary and wage [online]. 2023 [cit. 2024-03-14]. Dostupné z: WWW: https://www.accountingtools.com/articles/what-is-the-difference-between-salary-and-wages.html

ULLMAN, M. How Inflation Affects Your Cost of Living [online]. 2023 [cit. 2024-03-14]. Dostupné z: WWW: https://www.investopedia.com/articles/personal-finance/081514/how-inflation-affects-your-cost-living.asp

WEBER, A. [online]. 2023 [cit. 2024-03-14]. Dostupné z: WWW: https://www.bloomberg.com/news/articles/2022-02-02/euro-zone-inflation-unexpectedly-quickens-to-record-testing-ecb

Řešená problematika

VŠEM

úvod

V dnešní ekonomice má inflace zásadní dopad na mzdy, platy a důchody. Tato práce zkoumá, jakým způsobem se inflace projevuje v oblasti příjmů obyvatelstva a jaké mechanismy stojí za tímto vlivem. Cílem je lépe porozumět této problematice a identifikovat možné důsledky pro jednotlivce i ekonomiku jako celek.

problém

Problémem, který se zkoumá v této práci, je pochopení vlivu inflace na mzdy, platy a důchody. Inflace může mít různé a komplexní dopady na příjmy obyvatelstva, což může ovlivnit jejich kupní sílu a životní úroveň.

přístup

Problém byl nejprve zkoumán literaturou a kvalitativním výzkumem, včetně komparativní analýzy reakcí na inflaci v různých zemích. Literární přehled se zaměřuje na existující vědeckou literaturu, zatímco kvalitativní výzkum získává hlubší pochopení subjektivního vnímání vlivu inflace.

Postup řešení

zdroj

V písemné práci byly využity vědecké články, oficiální statistiky, průzkumy, akademické databáze, vládní zprávy, dokumenty mezinárodních organizací a publikace think tanků. Tyto zdroje poskytly potřebné informace k prozkoumání vztahu mezi inflací a příjmy.

získávání

Analýza literatura. Studium vědeckých zdrojů poskytlo teoretické rámce a předchozí zjištění o vztahu inflace a příjmů.
Statistická analýza. Oficiální statistiky o inflaci, mzdách, platech a důchodech byly analyzovány k identifikaci trendů.

zpracování

Hlavní metodou je analýza dat, rozbory informací jsou mezi sebou porovnány a okomentovány. Dále jsou z nich vyvozeny důsledky a ty zhodnoceny.

Výsledky práce

Z výsledků práce vyplynulo, že inflace má významný dopad na mzdy, platy a důchody

→Lze předpovědět vývoj inflace a její dopad na mzdy, důchody a platy na základě analýzy ekonomických ukazatelů, ačkoliv přesnost těchto předpovědí může být omezena nejistotou v ekonomickém prostředí.

→**Z dat lze vyčíst fakta:**

→Za posledních měsíců se inflace vyvíjela s určitými fluktuacemi, což může mít vliv na mzdy, důchody a platy.

→Vývoj indikuje možný růst inflace, což by mohlo vést ke zvýšení tlaku na mzdy a následnému ovlivnění důchodů a platů.

→Do budoucna se očekává další vývoj inflace, což může mít důsledky na stabilizaci mzdy, platů a důchodů v závislosti na opatřeních a politice, které budou přijaty.

Doporučení

Na základě výsledků lze doporučit pružné přístupy k úravám mezd a důchodů, aby se vyrovnaly s vývojem inflace a udržela se tak jejich kupní síla.

1. Zavést mechanismy pravidelných revizí mezd a důchodů s ohledem na inflační tlak.

2. Podpořit produktivitu a konkurenceschopnost firem, což může pomoci snížit inflační tlaky na mzdy.

3. Implementovat politiku cenové stability a efektivní řízení měnové politiky k omezení inflačních rizik.

Závěr

Práce přinesla důležité poznatky o vztahu inflace, mezd a důchodů, které mohou vést k účinnějším opatřením v ekonomické politice.

Novým řešením je implementace flexibilních mechanismů pro regulaci mezd a důchodů, aby lépe reflektovaly změny v inflaci a zajistily stabilitu kupní síly.

Problematika byla posunuta díky důkladné analýze vztahu mezi inflací, mzdami a důchody, což umožňuje lepší porozumění a formulaci účinných strategií pro řešení této problematiky.

VŠEM
VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMIE A MANAGEMENTU
DĚKUJI ZA POZORNOST